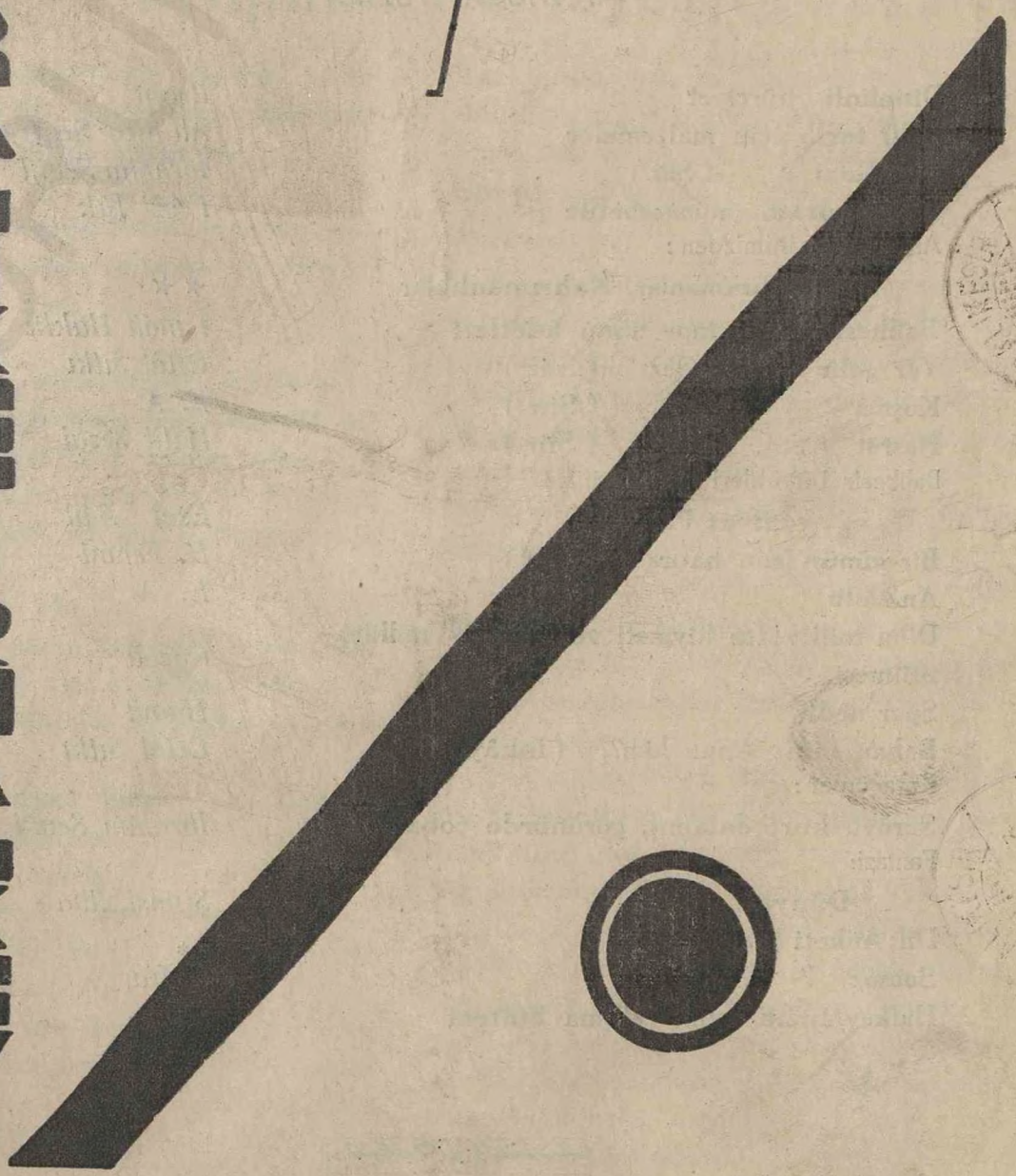
Kayak

KARİKATÜR HAFTALIĞI

4 : SAYI

19 MAYIS : 1933

Sütunlarımız inkılâbın ve Halkevlerinin çizdiği derin ve geniş mefhumun içine giren bütün yazılara açıktır.

Her ayın ilk haftasından sonra gelen yazılar bir nüsha sonraya kalır.

İçindeki Yazılar

Disiplinli hürriyet	*Recep*
Millî tarih için malzemeler	*Ali Rıza Seyfi*
Ulu Gazi (Şiir)	*İbrahim Şevki*
Kâinat dramı münasebetile	*Fevzi Işık*
Askerlik tarihimizden :	
Kahramanlar, Kahrımanlıklar	★★
Balıkesir köylerinde nişan âdetleri	*İsmail Hakkı*
Yâr gelir, Yâr gider (Şiir)	*Celâl Sıtkı*
Koşma (Şiir)	*E. A.*
Hasret (Şiir)	*Halil Sezai*
Balıkesir büyükleri :	
İlyas Paşa	*Esat Âdil*
Bir günün son hatırası (Şiir)	*H. Fehmi*
Anadolu (Şiir)	*E. A.*
Dilin milliyette kiymeti ve dillerin millileştirilmesi.	*Gazali*
Spor nedir	*Hamit*
Baban kim, Anan kim?? (hikâye)	*Celâl Sıtkı*
Karagünler :	
Sürüyü kurt dalamış, görünürde çoban yok	*İbrahim Şevki*
Fantazi:	
Dünya!	*Şinasi İlhan*
Dil Anketi	* *
Sonsöz	*Gaffar*
Halkevimizin aylık çalışma bülteni	* *

Balıkesir—Vilâyet Matbaası

ADRES
Balıkesir — KAYNAK
Müracat yeri : HALKEVİ

KAYNAK

ABUNASI
YILLIĞI : 150 Kuruştur
6 AYLIĞI : 80 »

İmtiyaz sahibi
Tevfik Fikret

Balıkesir Halkevi tarafından çıkarılır
Aylık Kültür Mecmuası.

Neşriyat Müdürü
Esat Âdil

OSMAN FERİT SAĞLAM'IN TÜRK TARİH KURUMU'NA ARMAĞANIDIR

Disiplinli Hürriyet

Kutup cümudiyelerinin üstünde biribirini yiyen hür (!) foklar var; Alaskada biribini yiyen hür ak ayılar var-

Sonra.

Medeni şehirlerde demir kafesler içinde vahşi hayvanları afyonla terbiye (!) eden canbazlar var.

Daha sonra,

Memleketin şehirlerinde, köylerinde, limanlarında, bağlarında işleri insanlık şartlarına uygun esaslarla tanzim eden birbirini çiğnemeden, ezmeden ve kurduğu devleti bozmadan, yıkmadan yaşıyan milletler var.

* *

Türkiyede, bizim bugünkü mesut memleketimizde bir takım deliler "cahil veya bozguncu değillerse delidirler„ bağırıyorlar:

— Boğuluyoruz. İçinde yaşadığımız memleketin havasındaki tazyik bizi öldürüyor. Hürriyet isteriz!

Bunlar bilerek bilmiyerek yukarıda yazdığımız birinci tibi bir devlet örneği olarak alıyorlar.

Gene Türkiyede, gene bizim bugünku mesut memleketimizde başka bir takım deliler "cahil veya yıkıcı değillerse delidirler„ bağırıyorlar:

— Boğuluyoruz. Fazla geniş hürriyet memleketimizin havasını zehirliyor. Disiplin isteriz!

Bunlarda bilerek bilmiyerek ikinci tipten bir sisteme sapıyorlar.

Tanzim ve tatbikte henüz eksiklerimiz olmakla beraber, biz üçüncü yolu tutmuş bulunuyoruz. Her gün biraz daha toplanarak, bir az daha kuvvetlenerek o yol üzerinde yürüyoruz.

Hürriyet!

Bu mefhumun üzerinde neler yazılmamış, neler söylenmemiştir. Bütün insanlık tarihinde, uğrunda en çok kan dökülen, kıymeti en üstün görülen mefhum hürriyettir. Öte taraftan disiplin tarafı eyi kurulmamış bir içtimaî heyette hürriyetin yaptığı tahrip tesiri başka hiç bir tesirle ölçülemez.

Şu halde feyzilerini tatmak istediğimiz hürriyetin ölçülerini eyi anlamak eyi tatbik etmek, ve bu yolda dünyanın geçirdiği teçrübelerden istifade etmek lâzımdır.

Eski ahlâk, klâsik kanunlar casusu, katili takip ediyor. Yeni cemiyetlerin ahlâk telâkkileri, vatandaşların umumî faydalarını korumak noktasından çok şümullenmiştir. Biz hırsızlığı neden yasak ediyorsak bozguncuyu onun için tenkil ediyoruz. Bence sinsi bir bozguncu, soyan bir spekülâsyoncu bu günün cemiyetine karşı cüretli bir kasa hırsızından daha az mücrim değildir.

Bazı başka misaller:

Bugün Türkiyede söz hürriyeti, yazı hürriyeti var. Fakat şeref satıp para kazanmak isteyenler bu vasıtayı kullanamazlar. Neşir hürriyetine rağmen bir hiyanet vesikasını devlet müsadere eder. Cümhuriyet ve milliyet düşmanlarını, milletin

TÜRK TARİH KURUMU KÜTÜPHANESİ

ruhuna kargaşalık aşılıyanları kanun takip eder.

Beni bıraksınlr. Hattâ en yetişkin bir memlekette bir kaç gazete kurayım. Hergün milletin kendi hükûmetinden zulüm, esir muamelesi gördüğünü, hakların çiynendiğini, millet haznesinin yağma edildiğini sistemli bir inatla, yazayim, yazayim... Nihayet birçoklarını ayaklandırabilirim.

Bugün Türkiyede ticaret hürriyeti var. Fakat meselâ tağşiş yasaktır. Bir tütün denginin, bir incir kutusunun içine fena şeyler sıkıştırarak müşterisini aldatmak isteyenlerin, devlet yakasına yapışır. Çünkü bugünün dünya tutumuna göre bu millî istihsali, millî ticareti öldürebilecek bir cinayettir.

Memleketimizde cemiyet kurma ve toplanma hürriyeti var.

Fakat hiyanet için, tahrip için, tecavüz için, geri fikirleri dinletmek için toplanmağa ve birleşmeğe devlet izin vermez.

Seyahat hürriyeti var.

Memleketimizde serbest geziyor, seyahat ediyoruz. Etrafımızdaki masum insanlarla Mehdiden, deve rüyasından, festen bahsederek onları aldatmağa teşebbüs edersek hükûmet elbette serbest seyahatimizi bozar ve yakamıza sarılır.

Biz memleketimizde hür olarak düşünüyor, toplanıyor, yazıyor, söylüyor, çalışıyor, kazanıyor, malımıza, paramıza tasarruf ediyoruz. Hür olarak yaşıyoruz. İnanarak söylüyorum ki, içinde yaşadığımız şartlara uygunluk kaydı altında bugün Türkiyede mevcut hürriyetten daha geniş daha üstünü dünyanın bir yerinde yoktur.

Hürriyette ölçülere, kanun kayıtlarına razi olmamak yüzünden bir gün vatandaşın şerefi, hakkı, emniyeti ve memleketin birliği, kuvveti tehlikeye düşer, bedbinlik, ümitsizlik artar. En aklı başında insanlar hürriyetten şikâyete başlarlar. Bu kargaşalık arasında yıkılıp çökmeden kurtulmanın tek çaresi hürriyetlerin kaldırılması olduğu iddiası revaçlanır.

Hürriyet ve masumiyetleri şekilleştiren Fransız İhtilâli, Versay idaresinin bir aksülameli idi. "Hukuku Beşer„ beyannamesindeki mutlak hürriyet telâkkısı bütün dünyaya basma kalıp aşılandı. Her şeyin yenisini ve doğrusunu yapmak davasında olan Avrupalılar bu telâkkiyi zamanlarına, muhitlerine, milletlerin hususî şart ve kabiliyetlerine uygun bir hale koymadılar. Büyük harpten sonraki devir bir takım başka âmillerinde tesiri altında büyük kargaşalıklar doğuruyor. "Hukuku Beşer„ hürriyeti nasıl bir zulüm devrinin aksülameli ise, bugün doğan ve bazı memleketlerde yer alan karşı fikirler, sıkı idare tipleri de ölçüsüz hürriyetin aksülamelidir.

Birden fazla medenî adamın bir sofrada yemek yemesi, bir otelde oturması, bir vagonda seyahat etmesi bile bir takım kayıtlar ile bağlıdır. Fertlerinin yetişme farkları görüş ve düşünüş ayrılıkları ve menfaat hesaplarile, bir millet, hareketli bir ihtiras manzumesidir. Bu kaynaşan kalabalığın cemiyete zarar gelmeden çalışması ve yaşaması için lüzumu olan kayıtlar konulmalı ve vatandaşlar bu kayıtları severek tanımalıdırlar. Ferdin hürriyeti fikrinin yanında bir taraftanda millî disiplin fikrini yaşatacak alışkanlık ve uysallık itiyatları kuvvetlendirilmelidir.

Biz, düşünen yazan, çalışan ve "Hürriyetli„ ve ayni zamanda cemiyeti korumak ve yaşatmak için lâzım olan bütün kayıtları tanıyan, devlet otoritelerinin, millî şeflerin hükûmetlerine candan uyan ve inanan "Disiplinli„ bir cemiyet kurmak davasındayiz.

"Benden başka kimse yok„ diyen zihniyet ile bir aşiret reisinin veya bir orta

MİLLÎ TARİH İÇİN MALZEMELER

Bu gün garp Türklerinin elinde, Anadoluda, Avrupanın cenubu şarki köşesinde geçirmiş oldukları hem şanlı, hem kanlı ve felâketli hayatın ilmî ve ictimaî bir tarihi yoktur. Ve böyle bir tarih yazmak, daha bir kaç asır değil de, hatta bir asır evvelki ictimaî, medeni vaziyetimizi meydana koyabilmek için bu gün elimize kadar yetişmiş kitablar, vesikalarda hiç bir işe yaramaz mahiyettedir. Halbu ki: Biz bu gecmiş felâketli devreyi öğrenmek, tahlil etmek, felâketler ve uzun zulûm seneleri içinde milletimizin gösterdiği baka ve müdafaa kabiliyetlerini ölçmek, elhasıl ne olduğumuzu öğrenmek mecburiyetindeyiz. Kendi kendisini her cepheden tanımamış olan bir milletin, tarihi hayatın bin türlü arızalarına, tehlikelerine karşı nefsine itimat edebilmesi, şevk ve ümit ile coşkun bir halde çalışabilmesi imkânı yoktur. Bu tarih bilgisi, maziye ait bu içtimaî ve siyasi tahliller geçmişi bugün ile mukayese etmek içinde lâzımdır.

Dediğim mahiyette bir milli tarih yazmanın müşkülâtı çok büyüktür, fakat millî irfan ve millî mesai bu çok büyük küçüklerin önünde de mağlup kalmayacak, elbet bu dilege ermek için de çalışacaktır. Şimdilik bu büyük bina için en az miktarda malzeme hazılayanlarda çok hayırlı

---

devir kıralının iddiası arasında fark yoktur. Millet kütlesini inkâr eden ve kimseye nefes aldırmayan bir zümrenin zorlu hakimiyeti altında devamlı bir idare kurulmaz. Zorluk ve karışıklık zamanlarında geçici bir müddet için devletin müdafaası yolunda alınan tedbirler buradaki bahsimizin sınırı dışındadır.

Tarih ölçüsü ile asırlar bir kış günü kadar kısadır. Hürriyet ile disiplin arasında muvazene kuramıyan milletler bu kısa günün her saatinde büyük hâdiselerle sarsılmağa mahkûmdırlar.

Biz, hangi yol ve hangi maksatlar için olursa olsun, bir milletin uzun devirler zor altında tutulacağına ve ona hürriyeti cemiyetin mali olarak tattırmadan devlet işlerinde millî murakabeye açık bir yol bırakmadan devamlı bir idare kurmak kabil olacağına inanmiyoruz.

Türkler, arasındaki beş on asrın gölgesine sığınmış uydurma "Sunî„ bir millet değildir. Onun için arkamızda olduğu kadar önümüzde de uzun devirleri kucaklayan bir ülküyü tahakkuk ettirecek uzun hayatlı ebedî bir devlet kuruyoruz. Bu devleti kurmada olduğu gibi onun yaşamasında da besleyici ve koruyucu mefhumlara sadık kalıyoruz; ve ihtiyaçlara göre bunları yeniliyoruz.

Nillî disiplin anlayışında milletleri sürüleştiren hudutlara kadar varmak felâket getirir. Hürriyetin ve disiplinin hudutlarını, tatbik olundukları millet hayatının kendi hususî şartları çizer.

Biz, her ferdi cemiyet ruhunun sevgi, saygı ve itaat maddelerinden yuğurulmuş imtizaç malzemesi ile devlet ve birbirine eklenip bağlanan bir millet.

Biz, nizamlı, emniyetli bir devletin vatandaşlara hürriyetin usaresini tattırırken serseri dağınıklığın, milliyetsiz boşluğuna ve en kuvvetli cemiyetleri dağıtıp parçalıyan serkeşlik ve itaatsizliğin yıkıp öldürücü tesirlerinden anlıyan, bundan kaçan yepyeni bir millet olarak yetişmek istiyoruz.

Disiplinli hürriyet!...

Bu Cümhuriyet Halk fırkası evlâtlarına, Halkevlerinde hergün biraz daha yetişip açılan memleket çocuklarına ve bütün vatandaşlara "mot d'odre„ olmalıdır.

« Ülkü » den *RECEP*

bir iş yapmış sayılırlar. Bu tarihi malzime pek çok mahiyette ve pek çok yollarla ihzar olunabilir ; fakat bunlardan bahs etmeğe burada yer yoktur . Ben dediğim gaye için bu makalelermizde - ilk bakıştapek ehemmiyetsiz görülecek bazı malzime vermek istiyorum :

Memleketimizi eski devirlerde gezmiş olan yabancı seyyahların görüşleri ve gördükleri şeyleri tarifleri çok kere aykırıdır. Bundan başka aralarında taassupla veya başka mahiyette tarafdarlıkla malul olanları çoktur . Fakat tarihi ve memleketi eyice tanıyan bir müdekkik bu seyyahatname - lerden istifadeler edebilir ve o yazıların içinden tarihimize malzime olacak şeyleri pek çabuk seçer. Aşağıde, Bursa, Mudanya ve cıvarında yaptığı seyyahatlardaki müşahedesini yazan *Mc Farlane* adlı İngilizin sözlerini okuyacaksınız ? Bu beyanat öyle heyecanlı , nümayişli değildir ; fakat mahut (Tanzimat devresi) nin de millî yarayı sarmakta , memleketin felâket devresini kapamakta ne kadar aciz kaldığını isbat ediyor. Asıl ehemmiyeti ise sevgili , tatlı vatanımızın ne kadar hızlı adımlarla inkıraza yürüdüğünü göstermesindedir.

Seyyah bundan seksen sene evvel Bursa ovasının bir kısmında 32 köy dolaşmış , Mudanyaya doğru 12 köy daha olduğunu söyliyor. Acaba bugün bu ovada elli köy kalmış mıdır ? Eğer talisiz Türk milletinin asırlardan beri bu felâket ve ölüm orağı altında kırıldığını düşünürsek milletimizin hayat kabiliyeti önünde hurmet ve heyecanla eğiliriz.

Mc Farlane Türkiyeye iki defa , Bir Yeniçerinin kaldırılmasından , birde Yeniçeri kalktıktau sonra seyyahatnamesinden alıyoruz :

(1848 tarihinde) bir ihtiyar Türk bana dedi ki:

"Bu tanzimat kanunları ortaya konuldu; fakat paşalarımızın halâ gözleri açtır. Şimdi büyük memuriyetler, valilikler eskisi gibi açıktan açığa satılmıyor; ancak rüşvetsiz vali olan, memuriyet alan da yok gibidir . Böyle memuriyet alanlar yerlerinde kalabilmek için daima intirikaya, kurnazlığa baş vururlar. Saray kadınlarına, saray adamlarına ve vükelâdan bazılarına her sene çok ağır hediyeler, rüşvetler göndermek mecburiyetindedirler. Evet; paşalar halktan çalarlar, onları soyarlar fakat onların içinde de zengin olan, sonu iyi gelen yok gibidir.

Önceden bu paşalar memuriyet kazanmak için lâzım olan rüşveti, hediyeleri bulmak ve memuriyetlerine şatafatlı bir halde gitmek üzere Ermeni sarraflara büyük borçlar yaparlar. Her paşanın, her büyük adamın bir ermeni sarrafı vardır. Paşanın bütün parası onun elindedir, bütün hesaplarını o tutar. Çok iyi dikkat ettim ve iyice öğrendim ki: Bu Ermeni sarraflara bir kere borçlanan adam için artık yakayı kurtarmak yoktur. Ermeniler bizi, bütün Türkleri yiyip bitiriyorlar; memleketin bütün parasını kendi ceplerine topluyorlar, memleketin parası onların emri altındadır . Evvelki zamanlarda valilikler, memuriyetler resmî ve açık olarak hükûmet tarafından satılırdı, o zaman ermeniler her şeye hakimdi; şimdi bu usul kalktı diyorlarsa da yine memuriyetler hep ermeni sarrafların elindedir. Ermeni sarrafların yardımı olmadan büyük bir memuriyet alabilen ve o memuriyette uzunca vakit kalan adam yoktur.

"Reşit paşa fakirlerden çok kişileri yüksek memuriyetlere koydu; fakat bunda da Ermenilerin altınları büyük rol oynadı. Bu yeni memurlar, paşalar yeni ve yüksek memuriyetlerine lâzım şeyleri, atlarını, arabalarını, güzel esvaplarını, elmas

yüzüklerini, pırlantalı çubuk ve ağızlıklarını hep Ermeni sarrafların ödünç verdiği paralarla alırlar ve her vakit İstanbulda saraya ve başka yerlere gidecek hediyeler o faizli paralarla gider. Ermeni sarrafların bu avansları ne kadar ağır faizlerle verdiklerini düşününüz ! Bir aileyi beş paraya muhtaç bırakmak, bir yurdu yıkmak isterseniz onu Ermeni sarrafın eline düşürünüz....

"Bana inanın; bu yeni usulde de, eski idarede olduğu kadar halktan zorla para çekiliyor . İkinci Mahmudun günlerinde ara sıra zalim valilerden, Ermeni sarraflardan bazılarının kafası koparılırdı da yüreğimiz biraz teselli bulurdu. Bununla, elimizden çıkmış para tekrar bize gelmezdi, fakat bu da epeyce birşeydi! Şimdi ise bizi istedikleri gibi soyuyorlar da hiç ceza görmüyorlar... Paşalar, valiler vilâyet meclislerinin arkasına saklanarak mesuliyetten kurtuluyorlar, Ermeni sarraflar feslerine takılmış iftihar nişanlarile salına salına, en namuslu Türkten daha kurumlu dolaşıyorlar, Padişaha evlerinde ziyafetler veriyorlar! „

İngiliz seyah da ilâve ediyor:

" Kaldı ki : Babıâli ya kendiliğinden , yahut halkın bitip dükenmiyen şikâyetleri üzerine vilâyetlere teftiş komsiyonları göndermiş olsa da zulme, hırsızlığa, rüşvete karşı durmak mümkün değildi. Bu teftiş komsiyonlarının en sonra verdikleri hükümler âdeta zulüm ve hırsızlık için resmî müsaade yerine geçerdi. Meselâ bu esnada gezmekte olduğum Bursa vilâyeti Valisi Mustafa Nuri paşanın saray harem ağaları, Saray kadınları içinde birçok taraftarları, tutucuları vardı ; vaziyeti öyle teftiş komsiyonlarına düşmiyecek kadar kuvvetli idi.

" Fakat epice bir vakit önce , evvelki valilerden birinin zamanında Bursaya bir teftiş komisyonu gelmişti; komisyon âzaları keşiş dağının eteklerinde serin, rahat bir köşke yerleştiler, ahvali kendi gözlerile görmeğe lüzûm bile görmediler. Maiyetlerindeki birtakım adamları memleketi dolaşmağa, daha doğrusu para ve hediye toplamaga gönderdiler. Bazı kasabaların, köylerin beylerini, ağalarını şatafatlı huzurlarına çağırdılar; biraz para da onlardan aldılar. Bursa valisini ve onun Ermeni sarrafını da sızdırmağı elbette unutmadılar. Rum, Ermeni ve Yahudi cemaatlarının başları heyete hediyeler taktim ettiler. Bu teftiş heyeti sonra İstanbula, saltanat kapısına döndüğü zaman şu raporu verdi : " Bursa Vilâyeti çok âlâ idare ediliyor, rahat, refah, zenginlik içindedir. Daha çok fazla verği verebilir!... „

" Bizim İstanbula gelmemizden biraz evvel Anadolu vilâyetlerinden ahalinin pek acıklı feryatları İstanbula, Abdülmecidin kulağına kadar yetişmişti. Padişah «Ragıp ağa» isminde ve kendi adamlarından birini Anadoluya tahkikata gönderdi. Bu adam gidip dolaştı; birçok rişvetler alarak döndü, açlıktan dermansız kalmış Türk köylüsünün kesesinden çıkmış paralar, hediyelerle İstanbula döndüğü zaman Abdülmecide şikâyetlerin yalan, memleketin gülüstan olduğunu söyledi. O zaman işittigime göre bu (Rağıp ağa) tahkikat seyahatında yalnız para olarak (15,000) İngiliz lirası rişvet toplamıştı!

"Bu satırları yazarken (1849) Bursadaki ecnebî bir dostumdan aldığım mektupda deniliyor ki:

" Bursa bıraktığınızdan çok fenadır ; Mustafa Nuri paşa hâlâ validir; onun Ermeni zarrafı (Kabakcı oğlu) da memleketi soymakta durup dinlendiği yok. Hele bu herif hakıkaten çok fena. Bildiğiniz zaptiye kumandanı (Koca arap) ın yaptığı işleri

tahkik için İstanbuldan üç müfettiş gelecek diyorlar; Fakat halk bu müfettişlerin de (koca arap) tan yaman çıkacaklarını söylüyorlar. Bursa Türk mektebi yine o hâlde; sade daha viran olarak yıkılacak hale geldi. Karlar eridi; sokaklar çamur denizi. Hapishane denilen yerde mahpusların üst üste yattıkları, dürlü dürlü hastalıktan kırıldıkları söyleniyor. Zaptiye kumandanı (koca Arap) buna güya bir çare bulmuş ; hapishaneden mahpusları alıp zaptiyelerin mahafazasında kendi çiftliğine gönderiyor, çalıştırıyor! Kışın birbirine bir mil uzak köylerin halkı birbirine gidip gelmek mümkün değil !.. Bursada ticaret, iş namına hiç birşey yok. İpekhaneler hepsi kapalı, ipek tacirleri hep iflâs halinde. 1847 senesi nihayetinde sizin Bursadan hareketinizdenberi ahalinin sefaleti, fakirliği bir kat daha artmıştır. Halbuki: Bir taraftan da Rusya ile harp olacağı söylenmektedir [1] ... „

"*Balbl* Bursa şehrinin nüfusunu 100,000 gösteriyor, ben ise ancak 60,000 sanıyorum. Çünki şehrin içinde birçok sahalar boş kalmış. Şehrin ovaya doğru eteklerinde, dağ tarafından ve şark, garp yanlarında koca koca mahalleler olduğu gibi kaybolmuş! yahut yerlerinde yıkılmış camilerden, minarelerden, hamamlardan başka birşey kalmamış... Rumlar, Ermeniler, Yahudiler her an çoğalmaktadır, zavallı Türkler ise şehirde de, köylerde de azalıp gidiyorlar!

Bursa civarındaki köylerin çoğu küçük şeylerse de çok olduklarından toplu nüfusları epeyce etmek lâzımdır. Bursa ovasının yalnız üst kısmında (Dudaklı gölü ile Lüfer suyu arasında) otuz üç köy saydık ve bunlardan en çoğunu gezdik. Bundan başka (Lüfer) suyile Mudanya iskelesi arasında da on iki köy daha olduğunu sanıyorum

Hacıvat (Hacı Ayvat köyü):

İngiliz seyyah diyor ki:

"Bursa yakınında oturduğumuz çiftliğin yanında (Hacı Ayvat) isminde altı evlik pek küçük bir bir köy vardı. Bu köy bir zaman büyük iken yıkılıp gitmiş, altı ev kalmıştı. Zaten bunlardan beş tanesi ev denecek halde olmayıp aç ve sefil birkaç Türk oturuyordu. Altıncı ev ise ticarette iflâs edip çiftçiliğe düşmüş bir Rumun idi. Bu ev büyük ise de haraptı. İçinde oturan Rum oradaki beş altı yüz dönümlük toprağı ekip biçiyordu. Rum ile karısı evin bir tarafı yıkıldıkça öbür köşesine çekilip oturmakta idiler. Bu kocaman çiftlik evi rüzgârlı havalarda tehlikeli idi; Halbuki : karanlık gecelerde de ziyaret etmek korkulu idi. Buranın eskidenberi bir hikâyesi vardı: Burada bir zencinin başı kesilmiş, vücudunu sırtlanlar yemiş. Fakat zenci halâ karanlık gecelerde kellesi koltuğunun altında olarak bu evde dolaşıp dururmuş!

İşte bu büyük konağın avlularından birinde başka bir yerde de söylediğim gayet güzel salkım söğütlerden ikisi vardı.

Bu ağaçlar pek çabuk büyümek lâzım geliyor ; çünkü şimdi pek uzun olan bu ağaçların ancak yedi sekiz sene evvel dikilmiş olduğunu bana söylediler. Bunların yaprakları geniş ve adeta muntazam bir şekilde aşağı sarkıyor ve uzaktan yeşil tavus tüylerinden yapılmış tuğları andırıyordu. İngilterede yetişeceğine kani olduğum bu ağaçlardan oraya götürülürse zinet ağaçlarımıza ne güzel bir ilâve olur!

" Hacı Ayvat köyünün beş yıkık kulübesine sığınmış olan fakir Türk köylüleri sakin , söz dinler ve çok namuslu adamlardı. Çiftlikteki Ruma "çelebi„ diyorlar ve aralarında bir anlaşamamazlık olsa ona gelip danışıyorlardı.

Burada birde koca karı vardı ki : Bursa zaptiye kumandanı mahut (Koca Arap) ın himayesinde olduğundan biraz şımarıktı . İşte bu unutulmuş köy iskeleti ile ana caddenin arasında boş bir yer vardı , burası ekilmemişti ve bir takım çok güzel ağaçlarla gölgelenmişti . İşte burada bir takım büyük evlerin ve başka binaların temelleri görünüyordu. Bu temellerden anlaşılıyor ki : bir zamanlar burada şimdikilere hiç benzemiyen çok güzel, büyük ve kuvvetli binalar varmış. Bu boş sahanın cenup kenarında ve caddeden bir kaç arşın içeride büyük bir hanın sert ve küskün harabesi duruyor . Hanın şark tarafında geniş bir mezarlık, bir kaç servi ağacı vardı . Bu ölüler meskeni genişliye genişliye yola kadar dayanmıştı. Caddenin mezarlığa karşı düşen tarafında taştan yapılmış bir Türk çeşmesi görünüyordu . Bu çeşme bir vakıtlar pek zarif , pek ustaca yapılmış bir mimari eseri iken şimdi " Hacı Ayvat „ köyündeki her şey gibi yıkılmıs , dağılmıştı! Fakat iyi konulmuş künkler daha kırılmamıs olduğundan çeşmenin ağzından Keşiş dağının en parlak, en lezzetli suyu hâlâ akıyor ve merden yapılmış mustatil yalağa doluyordu.

Sıcak gönlerde gerek insanlar , gerek hayvanlar bu buz gibi suyun önünde durup içmeden geçemezlerdi ...

" Bu çeşme bana neyi hatırlattı bilirmisiniz? Endülüs araplarını! Endülüsün sıcak, susuz yollarında ve İspanyanın her tarafında bu münkariz olmuş millet böyle nekadar çok çeşmeler bırakmışlardı.....

"Bu çeşmeyi haşmetli surette büyümüş kestane ağaçlarının geniş ve serin yaprakları gölgelendiriyordu. Çeşmenin arkasında da, yine en çoğu kestane olmak üzere, bir orman parçası vardı. Daha arkada ve bu kestane ağaçlarının üstündeki dağ burnunda top top çalılıklar görünüyor, sonra manzara yüksek çamlarla taçlanmış keşiş dagına doğru yükseliyordu. Öğle vaktının morumsu, yahut erğuvan renkli havası içinden bakılınca yüksek dağ sanki çeşmenin hemen birkaç adım arkasında duruyor sanılırdı. Herdürlü zıya ve gölge içinde ve her zamanda (Hacı Ayvat) köycüğünün yıkık hanı yanındaki bu mevki gözün ve gönlün istediği en sevimli, en romantik ve resimlere konulmağa değer bir yerdir!

Burada geçirdiğim kış ayları içinde vakit vakit (Dudaklı) köyünden kahraman, yiğit İbrahim ağa, Bazan da neşeli Halil ağa bizi görmeğe geliyordu. Bir zaman büyük, şen ve mesut bir Türk köyü iken bugün bir mezarlıktan ibaret kalmış ve unutulmuş (Hacıayvat) köyünde uzun kış günlerini Keşiş dağının çamlarını yakarak ocak başında gecirdik... „

Ali Rıza Seyfi

[1] Ecnebi seyyahın söylediği bu harp şayiasını Türkiyeye iltica etmiş olan Kossuth ve Bem gibi bir bir takım Macar vatanperverlerinin Avusturya tarafından iadesi istenilmesi ve Türkiyenin de Avusturya ve Rusyaya karşı bunu reddetmesi yüzünden çıkmıştı.

Ulu Gazi

Senin ugru açık olan izinde
Kutluluğun yolu var;
Eğilerek öptüğümüz dizinde
Yatmış nice şehit, nice ulu var ...
Baykuşların tüneğini yıkarak
Issız yurda sevinç verdin, can verdin :
Şimşek gibi çakarak
Karanlıklar tutuşturdun, geceleri devirdin.
Ne günlerdir o günler ki çökmüş ölümuykusu :
Silâh paslı , gönül yaslı , elayak bağlı ;
Büyük küçük herkesi , almış düşman korkusu !
Tek başına bir sendin kılıcı zağlı ...
O yılmaz , dayanılmaz , hiç yenilmez gücünle
Kalkınmıştı öz ordun :
Kükriyerek gök gürleten yanar dağdan öcünle
Yanar dağlar üstüne sen yıldırımdan dağ vurdun !
Bizi ayak altından sen kurtardın , yücelttin ;
Üstümüzden kalktı artık ölüm havası ;
Bize sonsuz bir verğindir : " Cümhuriyet „ in ;
Kendimize yaptık onu : Gönül yuvası ...
Katmış tanrım gücünden , mayanı yuğururken ...
Çünkü senin varlığın başka bir yaratılış ...
Seni millet son nefeste kan döküp doğururken
Taaa yürekten , can evinden koptu uzun bir alkış ...
Sen bu mutlu ellerde yetişen biriciksin ...
Denizlerden çoook derinsin , göklerden enğin ...
Kan kaynatır bakışın var , diriltir sesin ;
Biriciksin , Birteciksin ; Ne eşin var , ne denğin !..

23 Nisan 933 Balıkesir — Ayğören

İbrahim Şevki

(Kâinat Dramı) münasebetile

Salih Murat Beyefendiye cevap

"Yeni Türk„ mecmuasında kâinat hakkındaki değerli yazınızda ayni hedefi kollıyan üç fikir dikkatimi çekti. Beni yadırgatan ve şüphesiz okutma ve öğretme işlerile uğraşanları da yadırgatacak olan bu fikirleri sağlı sollu konuşmıya muhtaç buluyorum .

Beni ilk evvel yadırgatan hüküm şu oldu : (Bilgi haplarını kolayca yutturabilmek için , şekerle kaplamıya çalışan terbiye sistemleri tefekkürdeki cazibelere okadar ehemmiyet vermiyor .)

Okutma ve öğretme işi hesabına ağır bir suç taşıyan bu fikre bir kaç noktadan itiraz edilebilir. Evvelâ istidlâl zincirindeki mukaddemeler çıkan hükmü kendiliğinden çürütmektedir : Mademki terbiye sistemleri bilgi haplarını kolayca yutturabilmek için şekerle kaplanmaktadır . O halde yutturmak işine cazip bir şekil vermek istediği meydandadır . Bu bakıma göre öğretme işinde cazibe varsa - ki şüphesizdir - ondan behemehal istifade edecektir. Cazibenin okutma ve öğretme işinde o kadar çok ehemmiyeti vardır , ki aslında cazip olan faaliyetleri ihmal şöyle dursun, her nevi faaliyeti cazip bir hale sokmıya ve bu suretle çocuğun alâkasını kendi üzerine çekmeğe uğraşır.

Ve bunun için de işe evvelâ çocuğa öğreteceği şeye ihtiyaç duydurmakla başlar .

Diğer taraftan terbiye , bilgi haplarını yutturmaktan çoktan vazgeçmiştir . Malûmdur ki eski terbiye ve tahsilin hedefi ancak zihni doldurmaktan ibaretti . Bu gün ise terbiye , lüzumundan fazla bilgi hapı yutmuş fakat iyi bir şekilde işlemiyen kafaya kıymet vermemektir. Bu gün terbiye , iyi işliyen ve işlemek içinde kâfi miktarda malzemesi olan kafalar yetiştirmeği tercih ediyor. Zaten talim ve tedrisin tarifi bile tefekkür kabiliyetine verilen ehemmiyeti bize bildirir. (Talebenin ruhî kuvvet ve kabiliyetlerini ve biihassa bunlardan dimağî olanlarını ahenktar bir surette inkişaf ettirebilmek muallimin ; bir takım malûmat ve mümareseleri , şuurlu bir surette benimsemeleri için , bir plân tahtında faaliyet göstererek, talebeye yardım etmesidir. [Didaktika: Hasip Ahmet. Sahife: 4] diye tarif edilen talim ve tedrisin tefekkür kabiliyetine verdiği ehemmiyet göz önündedir.

Terbiye sistemlerinin bilgi haplarını yutturduğunu kabul etsek bile buradaki yutturma işinde yutanın münfail olduğu neticesine varırız. Halbuki bugün terbiye bilgi haplarını yutacak mevkide olanın kendiliğinden faal olmasını, kendine yarayacak bilgileri kendisinin istemesini ve kendi çalışmasile kazanmasını arzular ve bu gaye için müsait muhit ve vesait hazırlar. Artık bizatihî faaliyet esası terbiyenin en mühim gayesi olmuştur. Bu ise çocuğun yaratıcı kabiliyetini işleten ve inkişaf ettiren en mükemmel bir usuldür.

Terbiyenin bu son istikametine rağmen evvelki hükmünüzü (Terbiyede yaratıcı tefekkür daima ihmal ediliyor.) diye kuvvetledirmenize şaşmamak mümkün olmuyor. Yukardaki izahlardan anlaşılır ki terbiyede yaratıcı tefekkür daima ihmal değil; daima tenbih ve inkişaf ettiriliyor. Öğretme usullerinden istikra ve talil, bilhassa Sokrat usulü denilen tekşif usulleri yaratıcı kabiliyeti kollarlar. Muallim her vasıta ile ve her nevi faaliyet içinde fakat en çok tabiat, eşya, gramer, tahrir, riyazî, hayat bilgisi ve resim - elişi derslerinde muhtelif münasebetlerle çocukların yaratıcı kabiliyetlerine hitap eder. Esasen derslerin hepsi birden yaratıcı kabiliyetin inkişafı için lâzım gelen zihnî, hissî ve gayri şuurî âmillerin çocukta teşekkülü için çalısmakla bu hizmeti görmüş sayılmazlar mı?

Size göre (İhtirası cazip kılan âmil yaratıcı kabiliyettir. Oyuncağı seven çocuk büyüyünce ihtirası da sever.) Doğru. Fakat bu işte terbiye daha ileri gidiyor. Çocuğun ihtirası sevmek için büyümesini beklemiyor. Çünkü çocuk, oyuncağı sevdiği için ihtirası değil, tecesssüs ve ihtirası sevdiği için oyuncağı seviyor. Ve bu sebeplerdir ki mükemmel oyuncaklardan ziyade sade, basit fakat kendisinin yeni bir terkip yapmasına ve gerek bedenî gerek zihnî faaliyette bulunmasına imkân veren oyuncakları tercih ediyor. Çocuğun bu temayülünü çok iyi bilen terbiye zihnin imal kabiliyetlerini de vasıta ile de inkişaf ettiriyor.

Nihayet son hükmünüz ayni hedefe başka bir cepheden taarruz ediyor. Bu hücumdaki mana artık tamamile şekillenmiştir. Terbiyenin iktidar ve tesir derecesini inkâr eden (Sceptiques - Şüpheciler) in başlıca mümessillerinden bildiğimiz (Schoponhauer) bile itirazlarını ancak terbiyenin ahlâk ve seciye üzerindeki tesirile hususî bazı kabiliyetleri yaniden kazandırmak hususundaki iktidarına inhisar ettirirken sizin daha ileri bir iddiada bulunduğunuzu hayretle görüyorum: (Terbiye ve tedris sistemleri san'at veya ilim adamı yetiştirmek kabiliyetini haiz değildir.) Derken şimdiki terbiye müesseselerinin varlık sebepleri nedir, diye kendi kendimize bir sual sormak hatıra geliyor. Madem ki terbiye sistemleri san'at veya ilim adamı yetiştiremiyor; ohalde ne diye bir Darülfünun namile bir ilim müessesesi ve ne diye Güzel San'atlar Akademisi adile bir San'at evi hâlâ yaşıyor?

Terbiye müesseselerinin ilim adamı veya san'atkâr yetiştirmekteki muvaffakıyet derecesine gelince: Nihayet bu mesele bir terbiye meselesi değil, biraz da istidat meselesidir. Şunu da unutmamalı ki terbiye kendi başına yaratıcı değil, inkişaf ve tekemmül ettirici veya icabına göre körletici ve tadil edicidir. Cemiyete ve ferde yarıyacak istidatları inkişaf ettirir, zarar verecek kabiliyetleri durdurur, körletir ve tadil eder. Terbiye (misalinize göre) Bach'ı anlamak istidadında olanları o mertebeye yükseltir ve Enistein'ı kavramak istidadı gösteren zekâların üzerinde o gayeye erişebilmesi için işler. Aristo'nun dediği gibi, tabiatın başladığı şeyi san'at ve terbiye tamamlar.

Buna karşı kendi kendine yetişmiş ender zekâları misal göstermek mümkünse de bu, terbiyenin iddiasına karşı ciddî bir itiraz olamaz. Çünkü o kendi kendine yetişmiş zannolunan zekâlara da fertler terbiye namını verdiğimiz şuurlu, kastlı tesirler yapmışlar ve o zekânın inkişafını hazırlamışlardır. Veyahut o zekânın üzerinde muhitin ve tabiatın müdahaleleri büyük roller oynamıştır. Zekânın kendi kendine bir zemberek gibi açılıp inkişaf edemediğine göre gösterilen ender zekâlar da hariçten tesir ve müdahalelere muhtaç olmadan gayelerine varamamışlardır. Kimbilir terbiyenin müdahalesi, muhit ve tabiatın yardımı olmadığı için kaç bin tane DEHA henüz gonce iken solmuş ve sönmüştür. Son zamanlarda kıymetli Maarif Vekilimizin başarılmasına çalıştığı okuma seferberliğinin bir manası da, bu yardımsızlık yüzünden sönen ışıkları parlatmak ve memleket için faydalı yapmak değil midir?

Hulâsa artık bugün bir rızıklanma kapısı olmaktan uzaklaşan terbiye ve tedris, günden güne ilerliyen bir ilim ve teknik kılığına bürünmüştür. Ortaya koyduğu müspet eserleri karşısında onun muvaffakıyetinden şüphe etmek terbiye denilen ve yer yüzünde ilk insanın vücudile başlıyan, cemiyetlerin hayatını ve zamanımıza kadar intikalini temin eden, daha açıkçası insan dediğimiz zaif ve âciz varlığı tabiatın tesirlerinden koruyup büyüten , müdafaa ve mukavemet hattâ tahakküm için silâhlandıran ve bugüne kadar yaşatan hadiseyi inkâr etmek demektir ki , bunu da sizden hiç bir zaman ummuyorum .

Muallim :
Fevzi Işık

Askerlik Tarihimizden :

KAHRAMANLAR, KAHRAMANLIKLAR

Hakkı çavuşun bir keşif hareketi

Harbiumumide Yemende Lahç mıntakasında da İngilizlere karşı bir cephe vardı. Bu cephe; üç buçuk sene hiç bir taraftan maddî ve manevî hiç bir yardım görmeden yalnız oradeki bir avuç Türk askerinin ve başlarındaki kumandanın şahsî himmetlerile ve bütün iğtinamat ile devam ettirilebilmiştir . Buradaki faaliyet maceraları hep bir harikadır . Bunlardan birisi de Hakkı çavuşun bir keşif hareketidir.

Hakkı çavuş mıntakasının sol cenahındaki (Efyuş) grubunda 117 inci alayın ikinci taburunun müstakil bölüğünde bir çavuştur. Kahraman bir Türktür .

Bu müstakil bölüğün ileri karakol ve keşif mıntakası keltepeler tarafında ve Adenin şarkında ve deniz kenarında bulunan (Micrat) köyü istikametidir .

Düşman da kendi cenahlarının emniyeti için bu tarafta daima bir tabur bulundurmakta ve ayrıca Şeyh Osman liva merkezinden de hergün cepheye Hintli süvari keşif kolları sürmekte idi.

Bölüğün kumandanı tarafından ekseriya Hakkı çavuş keşfe gönderilir ve buna Somalı millî efrattan da verilirdi.

(332 senesi Nisan ayı içinde) bir gün yine Hakkı çavuş keşfe gitmek üzere geceden hazırlandı. 8 Türk ve 8 de millî Somalı askerle Micrat istikametinde keşfe çıktı . Düşman karakollarının gerilerine kadar ilerledi , pusu tertip edip bekledi . Fecir sıralarında Dardahmastan gelen yirmi beş süvari ile Micrattan gelen 50 düşman piyade neferinin bizim ileri karakollarımız cephesine sokulduklarını gördü. Bunların üzerine bizim ileri karakollarımızdan ateş açılarak şiddetle muharebenin başladığı bir sırada Hakkı çavuş ta maiyeti efradile birlikte geriden hücum edip bu düşmanı imha derecesinde perişan eyledi ve ele geçirdiği yedi tüfek , iki ağır makineli ve 12 esterle 3 atı beraberine alarak sanki bir manevradan dönüyormuş gibi kendine has bir soğukkanlılıkla bölüğüne avdet eyledi.

Hakkı çavuş cephe kumandanı paşa tarafından takdir edildiği gibi terfi ettirilerek kendisine mükâfatı naktiye dahi verilmiştir .

Lâdikli Mustafa onbaşı

Umumî harbin 1332 senesinde Kafkas cephesinde onuncu Kafkas fırkasının 32 ici alayı Orçil deresinin şimal mıntakasında bulunuyordu. Mevsim kış, her taraf bembeyaz, arazi iki metrelik karla örtülmüş idi. Yapılan tahkimat tazyik edilmiş karlarla vücude getirilmişti. Alayın ikinci bölüğü ileri karakolda bulunuyor ve bölük merkezinden iki üç kilometre ileride de bir zabit kumandasında 1 çavuş, 1 onbaşı ve 9 neferlik bir posta duruyor ve bu posta 800 - 1000 metrelik bir mıntakayi temin ediyordu.

Bir gece hava berrak ve sakindir. Yalnız dondurucu bir soğuk vardı. Tam gece yarısı sıralarında bu posta efradı sollarındaki ileri karakol bölüğü tarafından şiddetli bir ateş işitti. Zabit Lâdikli Mustafa onbaşıyı çağırıp bu ateşin mahiyetini anlamak ve irtibat yapmak için oraya gönderdi. Onbaşı gidip geldi. Ateşe maruz kaldığından o karakol yanına kadar varamadığını ve soldaki ileri karakol bölüğünün yerini düşmanın işgal eylemiş olacağını bildirdi.

Zabit:

— Mustafa onbaşı, sen bu işi gözünde

büyütmuş olmıyasın? Herhalde sokulup görmek ve anlayıp gelmek lâzımdı. Yoksa korktun mu? Demiş bulundu.

Mustafa onbaşı bu hitaptan sarsıldı. Teessüründen gözleri yaşaran otuz yaşlarındaki bu koca Türk:

— Efendim ben bu yaşa geldim daha korku nedir bilmiyorum. Ömrümün altı yedi senesi de harplerde geçti. Hem bir Türk oğluna korkaklık yakışır mı? İşte tekrar gidiyorum. Ya ölürüm yahut emrinizi tamam yapar dönerim!.

Dedi ve askerce çekilip yollandı. Zabit bu onbaşının yanına arkasından bir nefer de koşturup ilhak etti.

Soldaki bölük filhakika faik düşman karşısında asıl muharebe hattına çekilmiş şiddetle muharebe etmekte idi. Mustafa onbaşı iki ateş arasından geçip o ileri karakol bölüğü yanına varıyor ve bölük kumandanını bulup vaziyet hakkında imzasile bir kâğıt alıyor ve dönüp gelirken tekrar düşmenın bir ateş baskınına uğruyor. Mustafa onbaşı, imzalı kâğıdı yanındaki nefere vererek kendi zabitine götürmesini tenbih eddikten sonra onun çekilip gitmesini ateşile himayeye başlıyor ve adım adım çekilmeğe devam ederken nihayet 8 - 10 düşman neferinin süngüleri arasında şehit düşüp kalıyor.

Zabitine yetiştirdiği kâğıt tam zamanında vararak bölükler haberdar edildiğinden bunların yetişip yandan ateş açmalarile düşman çekiliyor, bırakılan yerler tekrar alınarak vaziyet tashih edilmiş bulunuyor.

Bir Lâdikli Mustafa onbaşının, bu vazife kurbanı koca Türkün duyğu ve cesareti binnetice işte böyle bir muvaffakıyete sebep olmuştur.

27 askerin kahramanlığı

" Büyük ağrı „ taarruzu başlamış ve hiç bir yerde mukavemet gösteremiyen eşkıya artık tepelere doğru çekilmiş idi. 10 - 9 - 930 sabahı bunları bu tepeler hattından atmak için emir verilmiş ve bu meyanda müfrezenin mürettep Bayburt taburu da büyük ağrının şarkında ve "Ahur deresi„ ne mümtet olan sırtlardaki asilere taarruz vazifesini almıştı . Tabur tertibatı alarak taarruza geçti. Fakat arazinin sarp olmasından çok bati gidilmekte idi. 17 saatte düşmana bir kilometreye kadar yaklaşılmış ve orada saplanıp kalmıştı. Müfreze kumandanı bizzat gelerek bölüklerin hemen harekete geçip akşam olmadan verilen hedefe varmasını tekrar emretti ve bu sırada mevcudu 27 neferden ibaret kalan üçüncü bölüğü de ileride bulunan bir tepenin işgaline memur eyledi. Bu bölük karanlık basmadan müfreze kumandanın emrettiği tepeyi işgale muvaffak oldu. Yine büyük ağrının zirvesine yakından fakat buradan zirveye gidilmesi imkânsızdı . Tepenin yalnız sol yanı arazi maniasile emin idi . Oralara Türkün çıkabileceğini ümit etmiyen düşman Türkçe :

— Siz kimsiniz !

Diye sorup anlamak istedi ise de cevap alamıyınca ilerlemeğe ve sağdan kuşatmağa başlamış ve geriden de bir kısım kuvvet yollıyarak bir buçuk saatlik bir müsademeden sonra tepenin üç tarafını sarmıştı . Bu hal diğer bölüklerin karanlık basması ve arazi müşkülâtı dolayısile henüz yerlerine gelememiş olduklarını anlatmıştı. $^{10}_{11}$ - 9 - 930 gecesi saat 21,30 da asiler her üç taraftan şiddetli ateş açarak gürültü ve bağırışmalarla kuvvei maneviye üzerinde de tesir yapmağa başladılar. Bu esnada iki kişi yaralanmış ve düşman 50-100 metreye kadar sokulmuştu . Tepe ateşler içinde yanıyor, düşman da tepenin biran evvel sukutunu istiyordu . Müdafaa edenlerin kuvvei maneviyesini kırmak için asilerin bağırarak söyledikleri şeylere askerler de lüzûmu gibi mukabele ediyor ve şu tarzda bağrışmalar oluyordu :

Asiler — Siz bekleyiniz ki cephane gelecek, her tarafınız sarılmıştır.

Bölük kumandanı — Ahmet, cephane sandığını kır efrada dağıt, gerideki büyük bombaları getir..

Zabit bu sözleri bağırarak söylerken diğer taraftan da fısıldıyarak [Arkadaşlar cephaneyi idareli kullanınız] diye ikaz etmeyi de unutmuyordu.

Asiler — Siz hâlâ inadınızdan vaz geçmiyecek misiniz !

Bir nefer — Ne bağırıyorsunuz ulan ! İsterseniz kalkıp geliniz! Sizde müslümanlık ve insanlık hissi olsa böyle bir halde bulunmazdınız. Bizim gibi milliyet duygusile büyük bir imanla hareket eden mert adamlara siz boyun eydireceğinizi mi sanıyorsunuz !

Bu sırada evvelce yaralanmış olan iki nefer de şöyle bağırıyorlardı:

— Arkadaşlar ! Henüz daha bizim canımız çıkmadı. Süngü hücumuna biz de hazırız . Her neye mal olursa olsun bu tebeyi terketmiyelim . Biz namuslu insanlarız .

Hakikaten tepe düşmana verilmemiş 150 - 200 kişilik asiler bu 27 neferin önünden firara mecbur kalmışlardır .

Bu bir avuç Türkün muannidane mukavemeti ve kahramanca çarpışması fıtratındaki asil kanın icabıdır . Bu sebat ve metanet bir harikadır. Fakat her Türkte bu gibi harikalar yaratacak meziyetler vardır .

Bu muvaffakıyet umumî vaziyete tesir yaptı. Asilerin kuvvei maneviyesini kırdı. Askerimizin kinini arttırdı. Artık asiler hiç bir yerde mukavemet göstermez oldular . 27 Türkün Ağrıdaki bu 11-9-930 muvaffakıyetini biz de tebcil edelim ve bu kahramanlığı ve bu kahramanları unutmıyalım.

**

Memleket tetkikleri :

BALIKESİR KÖYLERİNDE NİŞAN ÂDETLERİ

Balıkesir muhitinde " Nişan „ ve " Düğün„ âdetleri esas itibarile hemen hemen biribirinin aynıdır. Bunun için, nişan ve düğün âdetlerini umumî olarak kayıdediyorum. Yalnız yörüklere ait bazı anane farklarını ayrıca " Düğün âdetleri „ nde arzedeceğim.

***

Babalardan habersiz, oğlan anası kız anasına oğluna kızını alıvereceğinden bahsederek bir ağız yoklar ve kız anasının gönlünü yaptıktan sonra kayınvalideler kayınpederlerin gönüllerini yaparak bu işi tamamile kararlaştırdıktan sonra oğlan evinden iki kadın veya iki erkek "Dünür„ olarak kız evine gönderilir.

Kız evine gidenler, biraz oturduktansonra: " Eh.. Biz neye geldik bakalım?. Bizim de derdimizi sorun! „ derler. Kız evi de:

" Söyleyin bakalım !.„ derler.

Dünürcüler :

" Allahın emri , Peygamberin kavlile kızınızı ..... oğluna münasip görerek istemeğe geldik .„

Dedikleri zaman , kız tarafı biraz nazlanır :

" A . . Bizim kız daha çocuk ayol ! Hem de masarıfı da çok oluyor, vaktimiz yok . . Bakalım kepeğimizi kazanalım da köpek aramağa çıkalım ! „ derler.

Dünürcüler ısrar eder, bunlar da naz - lanırlar. Nihayet kız evi :

" Eh .. Biz karı koca kendi kendimize konuşalım da nasip olursa ne diyelim !..„ derler . Öbürleride :

" Siz yine konuşmaktan geri kalmayın . . Cuma akşamı günü biz nişanımızı getiririz . diye kız evini emri vaki karşısında bırakarak avdet ederler .

Cuma akşamından evvel bir daha dünür giderler. Bu defa :

" Biz geçen bir mesele konuşmuştuk , ne oldu? Cuma akşamına nişan getireceğiz. Sözünüzde duruyorsunuz ya?.„ derler.

Kız tarafı da dil ucile :

" Olur mu ya canım . . Bilmem ki ne yapsak?.„ "Ne yapsak falan yok , yarından sonra nişan geliyor .. „ derler .

Onlar da sükût eder, bu sükût kabul telâkki edilir ve (söz kesilmiş) olur.

Nişancılar oğlan evine gelince :

" Müjde, müjde! Nişanınızı hazırlayın gelecek cuma akşamına nişan koncak! „ derler. Oğlan evi artık nişan hazırlamağa başlar. Nişana dahil olan şunlardır :

Evvelâ ; etrafı sırma saçaklı bir atlas bohça, içine bir hacı üstlüğü (abani kundak) , bir çevre (mendil) , kırk rubye altını , bir seksenlik , bir çift lira çeyreği küpe , on yirmilik altın , lira çeyreği bir yüzük , bir (hacı alı — al tülbent) , Dört beş yazma (yemeni) , iki yağlık (havlu) , beş altı , renkli sakız bilezik , bir külte ışıldak boncuk, bir çıkı sakız , bir yatak (kutu) yumak , bir iki fişek (paket) pul ile - bu işin içine şeytan karışmamak için - bir miktar çörek otu saçarlar ve bu bohçayı kız evine götürürler .

Bunlar içeri girip biraz oturduktan sonra:

"Bir emanet getirdik, içini bizde görmedik, getirin bakalım, biz de görelim ..„ derler. [Nişan götürenlerin nişan bohçasını kız evile beraber görmesi, hasbelicap nişan bozulduğu takdirde gönderilen altınlardan bazılarının inkâr edilmemesini temin içindir.]

Kız yengesi de alelûsul nişanda hazır bulunacağından kalkarak bohçayı getirir açar , hepsi birlikte emanetleri bakar görürler. Nihayet, kahveler içildikten sonra misafirler bırakır gider.

Bu nişan, köy veya mahalle içersinde duyulunca herkes nişanı görmeğe gider . Ve her gidene nişan bohçasında bulunan sakızdan birer parça verirler .

Nişandan üç gün sonra , kız evinden iki sini üzerine varaklı kokulu elvan çiçekler dizerek oğlan evine hediye göndererirler. Bu tepsiyi kız yengesi [1] götürür. Oğlan, kıza bir [çiçek altını] hediye eder ki bu altın beşlik veya onluk ziynet altınıdır. Bilâhare nişan bozulsa bile kızdan bu altını isteyip almak âdet değildir. Tepsiyi getiren kız yengesine de elli kuruş verilir. Bu yengenin yanında daha başka kadınlar da gelmişse onlara da yirmi beşer kuruş bahşiş verilir.

On beş gün sonra da oğlan evi bir fırın buğday çöreği yapar ve bir heybe içerisine on üç çörek , üç dikan ekmeği (Tepsi ekmeği) bir bakır (pazar helvası = tahan helvası) , yedi endaze basma koyarak oğlan yengesi [2] kız evine götürür. Kız, oğlan yengesinin ellerini öper ve yenge kendi tarafından kıza bir altın takar.

On beş gün sonra da kız evine ayni veçhile mukabelede bulunarak bir fırın çörek yapar. Bir tavuk kızartır, bir tepsi baklava hazırlar, heybe içerisine on dört çörek ve bir dikan ekmeği koyar, kız yengesile oğlan evine gönderir. Oğlan, yengenin ellerini öper ve elli kuruş para verir kıza da bir (tavuk altını) gönderir.

Fakat oğlan evinden tek, kız evinden de çift çörek gönderilmesine bilmem dikkat buyuruldu mu? bunun da sebepleri vardır. Oğlan evi, gelin kıza mahsus olmak üzere tek, kız evi de kızlarını göndereceğinden kızlarının hissesi olmak üzere oğlan evine daima çift ekmek gönderirler.

Bunlardan sonra oğlan tarafından beş on kadın kız evine " el öptürmeğe „ yani (gelin görmeğe) giderler. Bu giden kadınlar, hallerine ve akrabalıklarına göre kimisi altın, kimisi yedi endaze bazısı da üç beş arşın basma alır götürürler. Gelin kız derhal gelerek evvelâ kayınanasının ve sonra ne kadar kadın varsa sırasile hepsinin ellerini öperek odadan çıkar ve bir daha görünmez ve bunlar da biraz otu - rarak avdet ederler.

Artık bundan sonra her iki taraf ekmek yaptıkça yekdiğerlerine birer sepet

[1] Kız yengesi, kızın büyük biraderinin ailesi yoksa amca veya dayısının ve hulâsa en yakın akrabasının ailesinden birisidir .

[2] Kezalik oğlanın büyük biraderinin veya amca ve yahut dayısını birisinin ailesidir.

pide gönderir ki buna "dünür pidesi„ derler.

Kız ve oğlanın nişanlı bulunduğu müddet zarfında memleket içerisinde vuku bulacak ilk düğünde oğlan evi kız evine "gelin sepiye gelsin!„ diyehaber gönderir. Düğüncü günü yani çarşamba günü gecesi düğünü yapılan kızın evinde toplanırlar. Düğün evinde nişanlı kızı görümcesile oyuna kaldırırlar . Kaynanası nışanlı kızın başından bir avuç metelik saçar ve eteğinde bulunan türlü kokulu şekerlerle karışık bir iki okka da yemiş serper. Nişanlı oğlanın bütün akrabası orada hazır bulunur onlar da gelin kızın üzerinden birer okka çerez atarlar. Hısım ve akrabanın bu davetlere icabet etmesi zaruridir, bu davetlere icabet edilmezse hakaret telâkki edilir ve bu yüzden deh - şetli dargınlıklar zuhur eder.

Nişanın ilk bayramında, oğlan kıza telli kemer kuşağından çorabına kadar bir kat (urba) yapar. Kızın kız kardeşine ve anasına birer entari yapar ve bir bohça içerisinde bayrama iki üç gün kalarak kız evine gönderir. Buna mukabil kız evi de güveyiye bir kat iç çamaşırı, bir firenk gömleği, bir çevre oğlan kardeşile babasına da birer gömlek yaparak bayram gecesi bir yenge ile gönderir.

Bayramın üçüncü günü veya dördüncü günü oğlan evinden yapılan masrafla kız evi oğlan evini davet eder , oğlanın anası davetten bir gün evel erkek ve kadın bütün hısım ve akrabalarını " bugün bizim gelin kıza gideceğiz „ diye çağırır davete (okurlar), onlar da hediyelerini alarak oğlan evinde toplanırlar, ki bu sırada kız evinden beş altı kadınla kız yengesinin elinde bir tepsi baklava dığerlerinin ellerinde yirmi kaptan aşağı olmamak üzere birer sofra yemek getirirler, güveyi de hazır bulunur, yengeden başlıyarak 50 kuruştan on kuruşa kadar bunlara bahşiş verir.

Güveyi de sağdıç ve akranlarını toplar ve onlarla beraber kendi evlerinde yemeği yer.

Kız evinden gelen yengeler avdet ettikten sonra oğlan evinde toplanan erkek kadın kız evine davete giderler. Kız evi erkekleri ayrı, kadınları da ayrı ayrı odaya oturturlar, evvelâ bir kahve ikram edilir. Sonra yemek gelir. yemeği müteakıp yine kahve içilir . Bu zamana kadar gelin kız katiyen kimseye görünmez . Nihayet kahveler içildikten sonra gelin kız, yengesile beraber içeri gelir ve kain ana - sından başlıyarak orada mevcut ufak büyük ne kadar kız ve kadın varsa hepsinin elini öper ve tekrar dönerek kaynanasının bir daha elini öper ve önüne diz çöker oturur. Kayın valde, kıza evvelâ bir (Al bez tartar) yani örter. Bunun üstüne beş, on yemeni ve ayrı ayrı dört beş entarile, ikişer endazelik beş on parça don paçalığı ve en üstüne de bir bohça örter .

Kız yengesi al bezden maada kızın başında bulunan hediyeleri alır ve bohçalıyarak bir tarafa bırakır ve derhal kızı kaynanasının önünden kaldırarak sıra ile diğer kadınların önlerine oturtur ve onlar da hediyelerini kızın başına örterler. Nihayette gelin kız tekrar kaynanasının elini öptukten sokar gider .

Erkeklere gelince: Bir kalbur içerisine bir al bez örtülerek erkeklerin yanına bırakılır.Evvelâ kayınpeder bu kalbur içerisine behemehal bir altın atar bilâhare sırasile diğer erkekler de birer ufak altın veya birer bankanot atarlar. Kızın babası bu para ve altın dolu kalburu bir tarafa kaldırır bu paralarla kıza çehiz alınır .

Evvelce nişanlıların (Kış davetleri) olurdu. Şimdi bu âdetler tamamile kalkmıştır.

Evvelce her yerde olduğu gibi Balıkesir muhitinde de kız ve oğlan sinni rüşte vasıl olmadan nişan yapılırdı ki bu zavallı gençlerin iki seneden aşağı olmamak üzere dört beş hattâ yedi sekiz sene nışanlı olarak bekliyenleri olurdu.

Hulâsa, bu âdetler ve davetler her sene mevsimlerinde tekerrür eder. Münasip fırsatlar zuhurunda kızla oğlan daima konuşur. Fakat bu konuşmalar gayet samimî ve afifane olur.

Birriza nişan bozulduğu takdirde bu toplanılan eşya her iki dünür tarafından taksim edilir. Fakat ekseri defalar kız evinin nişan toplantılarını saklamak suretile ihanette bulundukları da vakidir ...

Gadızade : *İ. HAKKI*

Yâr Gelir !..

Badem çiçek açınca;
Kış gider; Bahar gelir.

Köye inen tepeden
Bir sürü davar gelır.

Yanakları al olmuş
Karşıdan bir yâr gelir.

Hem salına, salına
Uzaktan akar gelir.

Yârin dallı çepkeni
Göksüne pek dar gelir.

Koyu yeşil gözleri
Gözüme bakar gelir.

Gözlerini süzerek
Can evim yakar gelir.

Gülerek, oynuyarak;
Karşıma kadar gelir.

Yâr Gider !..

Yaşmağını utanup
Usulca açar gider.

Mis gibi kokusunu
Etrafa saçar gider.

Kırılıp dökülerek
Önümden kaçar gider.

" Yâre sahip olmazsan!
işte böyle yâr gider. „

CELÂL SITKI

koşma

Salınan boyuna güzü dalanın
Güneş batar gibi solası gelir.
Göksüne takılır yasemin değil ,
Basdığın çimenler olası gelir.

Gözlerin denizler yolunca engin ;
Ne mutlu bir melek olursa denğin ;
Utanır gonca gül görünce rengin
Saçılıp koynuna dolası gelir.

Yolu cennet olur sana kananın;
Önünde diz çöküp kırk yıl yananın..
Can verirken bile adın ananın
Saçını başını yolası gelir .

Balıkesir *E. A.*

Hasret

«Ağabeyim Esat Âdil Beye»

Çiçekle bezenmiş yurdu anarken,
Şu ulu denizi yarasım gelir.
Hasretle tutuşan gönlüm yanarken,
Bağa gül dermeye varasım gelir...

Dallar çırpınıyor, saçını yolup,
Eziyor bir gece içime dolup,
Uzak ilde kalan annemi bulup,
Saçile yaramı sarasım gelir...

Genç kızlar harmanında düven sürerken
Her tarafta neşe, herkes gülerken,
Çitlembik altında bir öğle erken,
Yatarak uyuya kalasım gelir...

Ufukta yükselen bir karlı dağın,
İçinde bin gönül eğleyen bağın,
Deli dolu akan "Kızıl Irmağın,
Durarak seyrine dalasım gelir...

HALİL SEZAİ

Balıkesir büyükleri.

İLYAS PAŞA

IV

Ebüzziya merhume göre ; Nefî evela İlyas paşaya bir kaside taktim etmiş, buna mukabele olarak İlays paşada Nefîye çok kıymetli hediyeler göndermiş . Şimdiye kadar bu derce bibaha ihsana nail olmıyan Nefi cuşa gelip hiç bir menfaat mukabili olmaksızın yazdığı birinci kasidesine ikincisini terdif eylemiştir. Bu ciheti "Belugatilahbap„ nam eserinde Rasih bey de teyit hattâ Nefiye paşanın gönderdiği hediyelerin mıktarını zikrediyor .

Bu iki kasidenin tetkikinden hasıl olan şahsi kanaatım ise şudur :

İlyas paşa Nefîye bazı hedaya ile bir mektup göndermiştir. Bu mektubun muhtevasının ne olduğunu bilmiyoruz. İhtimâl bu, Yahyâ efendi gibi asrının mümtaz bir şairile dostluk tesis eden paşanın Nefîye bir iltifatnamesidir . Nefi bu nakehzuhur ihsan karşısında İlyas paşaya berayı teşekkür birinci kasideyi yazıyor . Hattâ bunda :

Buna Allahüteâla şahidimdir
Ki mektubu şerifinden mukaddem
İşitmekle mücerret lutfu tabın
Edayı methin olmuştu musammam

Diye çok samimi bir itirafla özür diliyerek daha evvel "edayı medhi„ tasmim etmekte olduğunu söylüyor ki buda Nefinin ilk kasidesinin bu olduğunu isbat eder . Hattâ bu mektubun paşa ile şair arasında ilk âşınalığı, ilk dostluğu temin ettiğine de Nefinin şu :

Safadan nice mest olmaz o dil kim
Anı yad ide ol sadrı mükerrem

Ve :

Ola ta kim cihanda aşınalık
İki sahip vefa beyninde muhkem .

Beyitleri delildir .

Nefi kasidesine İlyas paşanın mektubunu methile başlıyor :

Taâlallah zehi hırzı mükerrem
Muhabbetnamei düsturu ekrem
Ne name varıdatı feyzi akdem
Ki olmuş kalbi münşisine mülhem
Ne name küftü guyi ruhu kudsi
Ki kalmış aklı kü ani mütercem
Ne name hemdemi erbabı danış
Nedimi bi zeba güyayi ebkem
Denilmez hüsnü tabiri beyanı
Lisanilgaypdır allahı âlem
Maanisinde zevkı keyfi bade
Edasında safayı abu zemzem
Serapa müjdei mührü muhabbet
Okundukça safa kesbeyler adem .

Mektubun bazı hedaya ile beraber geldiği anlaşılıyor :

Zehi mektup ferhande eda kim
Dili şadeyler okunmazdım akdem

Bundan sonra şairin paşa hakkındaki medhleri başlıyor :

Veziri nüktedan düstür hoş zat
Kerimi kâmiran paşayı ekrem
Müşiri saltanat . aklı musavver
Penahı memleket adli mücessem
Sütüde suru divanı adalet
Yegâne safder meydanı âlem
Cenabı hazreti İlyas paşa
Ki layıktır olursa Sadrâzâm

Paşanın sahasını târif eden şu beyitler ne kadar hoştur :

Sen mi sahipkıran kişveri ârâ
Ki ah eyler elinden madeni vim
Nice ah etmesin biçareler kim
Ne gevher kodu itlâfı ne dirhem
Olurdu haşredek hissetle meşhur
Zamanında geleydi dehre hâtem

Nefi medhiyesini şairane teşbihlerle süsledikten sonra duyduğu derin bir minnet ile iadei deyne süru edeceğini ilâve ediyor :

Nice güya olur gör tabı şevkım
Nice inşa eder medh demadem
Olur mu bir nefes hamuşu tabım
Durur mu bir zaman asude hâmem

Nihayet :

Döne daım muradı üzre devran
Ola devlet nedimî bahtı hemdem
Ola erbabı dil cümle muhibbı
Senasın ederler evrada munzam
İde her müşkülü düşdükce asân
Hüdayı kadiri kayyumu ahkem .

Dua ve temennisile "Der cevabı mektup düsturu ekrem hazreti İlyas paşa„ yı bitiriyor .

Nefi , birinci kasidesini İlyas paşaya taktim ettikten sonra :

Yene geldi huruşa bahrı gevher paşı endişem
Değildir bu kaside bir dizi lü'lüü lâlâdır

Diye bihakkın tefâhur ettiği ikinci kasidesini tanzim ediyor. Nefinin bu kasidesi değil yalnız Nefînin, edebiyatımızın da en parlak , en müstesna bir eseridir . İlyas paşa kasidesi diğer kasait arasında, heyecan, samimiyet, tasvir itibarile en güzidesidir. Nefi bundan bütün sanatını, kudretini izhar etmiştir . Bu kasidenin bu kadar müstesna bu kadar değerli olmasının sebebi vardır . Bir defa İlyas paşanın şahsiyeti bunda çok müessir olmuştur. Çünkü İlyas paşada şairin mübalâğasına hak verdirecek her türlü evsaf mevcuttur .

Şecaat sende, himmet sende, ilmi marifet sende
Sıfatı paki zatın hep biri birinden âlâdır .

Beytile şair hakikatı ifade ediyor. Sonra Nefi öyle şahıslara kasideler tanzim etmiştir ki bunların çoğunda samimiyetine hükmedilemez. Hatta bir zaman medhettiği Bayram paşa, bilâhara zavallı şairin katline sebep olmuştur . İlyas paşaya karşı Nefinin duyduğu his, ne havf, nede müdahnadır. Daha evvel işaret ettiğimiz, şimdide izah edeceğimiz veçhile İlyas paşanın lutuf ve samahati karşısında şair adeta mahcup ve minnettar bir vaziyettedir . Onu coşturan da budur. Filhakika ilk defa olarak İlyas paşa tarafından gönderilen mektup ve hedayaya arzı şükrân için taktim ettiği birinci kasideden sonra İlyas paşa şairi tekrar tasavvurun fevkında bi bedel hedaya ve ihsanlara garketmiştir [1] . Bu cudu himmet , bu seha , bu iltifat ile huruş eden şair , edayı şükrân saikasile - dir ki ikinci kasidesini tanzim etmiştir. Bu methiye çok uzun ve serapa güzeldir. Hatta o kadar güzeldir ki bazı yerlerinde şairle beraber heyecana , cuşa gelmemek kabil değildir. Nefi gibi şaire böyle bir şiri ilhâm eden İlyas paşaya, hele bu kasideyi okuduktan sonra meclûp olmamak elden gelmiyor .

Kerçi bu kasideden paşanın tarihi şahsiyeti hakkında bazı hakikatlar istimzaç etmek gibi bir hisse kapılmış değliz . O meselenin mecrayı tetdiki başkadır. Fakat bu kaside ile biz İlyas paşanın şahsi meziyetlerine , onun etrafındakiler üzerinde bıraktığı eyi tesirlere muttali oluyoruz.

"Der sitayiş hazreti İlyas paşa „ şöyle başlıyor :

Kerim kâmiran var ise ger İlyas paşa [2]
Ki desti zerfeşanı kân dil der başı deryadır.
Cihan cudu himmet acebmi bahrı kân olsa
Dil vüsk ki daim lutfu ihsana müheyyadır.
Acap mecmuai sirri ilâhidir hakıkatte
Ki her ne güne isti'dat dersen anda peydadır.

Şair bundan sonra yavaş yavaş coşarak sanat ve belâğatin teşbih tasvir tavsif ve mübalağanın citten yüksek ve nefis nümunelerini ibda ediyor :

---

[1] Bu hediyelerin İlyas paşayı tedavi eden tabip Ömer efendi ile Yahya efendi ve eazım dine ve sair zevata gönderilen hedaya meyanında bulunması muhtemeldir. Buna Hammer gibi bazı tarihlerde işaret ediyor.

[2] Hammerde bu beyte ait garip bir kayda tesadıf ettim. Güya «Ger» Acemce sağır manasına geldiği için şairin adeta paşa ile istihza ettiği zan ediliyormuş! zehi gaflet!..

Cıvanmerdücihândır, şuhu meşrepdir, melek huydur
Sahidir, ehli dildir, nüktedandır, nüktepeyradır
Div vasfı sikendir , erdişir şiri ûfkendır
Müşiri mü'temendir , müsteşarîkârı fermadır.
Penahı saltanattır , kahramanı dini devlettir .
Medarı memlekettir, kâmiranı kişver âradır
Siphri izzi caha âfitabi zerre perverdir
Seriri adli dada daveri dindarı danadır
Sâfı rezminde rüstem bir tehi terkeş sipahidir
Dürrü cudunda hatem bir gedayı bi serüpadır .

Medhi sitayişte şu parça âdeta bi meseldir :

Veliyülnimeti âlem desem haktır sözüm zira
Sımatı cudı dünyaya çekilmiş hamı yağmadır
Hemişe kudusyanı asımandır hemdemi bezmi
Harimi hası güya beyti mamurü muâllâdır
Müsellem şanına ferveşkehî bahtı skender
Anınçün ihtişamı nasihi daratı daradı .

Bundan sonra şair medhine devam ettikten sonra kasideye mütena bir gazel tarh ediyor. Ütedenberi çok sevdiğim bu gazelden bazı parçaları zikretmeden geçemiyeceğim :

Nigâhı afeti din gamzesi aşubu dünyadır
Bu günâ şuha dil vermek acep derd özke sevdadır
Belâ ender belâdır dilde derdi aşkı yar amma
Yazıklar ana kim bir böyle sevdadan müberradır.
Gönül aşifte, yar alifte, çeşmi baht ise hafte
Acep aşık, acep dilber, acep olmaz temennadır.

Nefi bunu müteakip tekrar kasideye devam ediyor ki bu parçalar hem medh eden , hem medhedilen için şayestei iftihardır :

Kaside bir behane hem gazel efsanedir ancak
Garaz ihlası sıdk ile hakipaye inhadır
Şecaat sende, himmet sende ilmümarifet sende
Sıfatı paki zatin hep biri birinden âlâdır.
Benim gibi senahanın sen olsan nola memduhu
Ki zatin hem tap'ım dahi bi manend: hempadır.

Dedikten sonra şair memduhu ile kendisi arasındaki manevi alâka ve müşabihete temas ederek iki taraflı bir fahriyeye başlıyor :

Suhan, ben olmasam manide bir güncinci nabut
Kerem: Sen olmasan âlemde ismi bi musemmadır
Kerem de güç seni tarif amma ruhsat olursa
Suhende bendei vessafını gör ne temaşadır.
Hakim endişe şairdir, keramet pişe sahirdir
Tefekkürde felâtundur, tekellümde mesihadır.
Kelimullah endişem, dilim turı meanidir
Kelâmım serteser şerh mezayayı tecellâdır
Lisanım tercümanı sırrı gaybülgaybı lâhûti
Kitabım nüshaî divan bir mazmunu manadır
Yene geldi huruşe bahri gevher paşı endişem
Değildir bu kaside bir dizi lü'lüü lâlâdır.
Bulaydı ger bununla zibu ziynet kerdeni zühre
Felek de zanederdi seyreden ukdi süreyyadır.

Nefi bunu müteakip eski tarzın garip hususiyetlerine itbaan mevzu ile alâkası olmıyan bazı şeylere temas edip, kendisine avam demiş olan mechul birini hiciv ettikten sonra kasideye rücu ediyor ve İlyas paşaya hitap ederek :

Yeter şimdenğeru tasdia ruhsat yoktur ey Nefi
Suhan hatmoldu henkâmı dua arzı peymadır
Ola sabit kadem devletle darülmülk sıhhatte
Felek ta böyle berpavu zemin ta böyle bir cadır
Hüda hıfzeyleye daim hatalardan, belâlardan
Vücudu binazirin kim medarı dinü dünyadır.

Diye bu mutena bu bi bedel kasidesini bitiriyor.

* * *

Gerek Cevri İbrahim efendinin, gerek Nefinin kasidelerinde İlyas pasanın meziyetlerinden , haslatlarından adeta müşterek bir lisanla bahsediliyor . İlyas paşanın hayırkâr seciyesi, ahlaki hakkında tarihlerin ve mahazların şahadetlerini sırası geldikce işaret etmiştim . Şairane mübalâğalarla ifratları tay etsek dahi Cevrinin , Nefinin İlyas paşanın şahsıyetinde izhar ve ilân ettikleri hasailin çok sağlam, çok samimî olduğu neticesine varırız. Filhakika mahazlar , paşanın şecaat, cesaret ve ehliyeti askeriyesini, cıvanmertliğini, bilhassa sahavetini müttefikan teyit etmektedir ,

Öyle iddia edile bilir ki paşanın hayatında , lekeli olarak gösterile bilecek bir cihet yoktur. Davasının siyasî ve mahallî noktai nazarden veya muhtelif zihniyetlerle vaki olacak münakaşa ve tahlili nasıl bir netice verirse versin , paşanın hayatı tarihiye ve hayatı hususiyesinde şahsına isnat veya izafe edilecek bir hata veya kusurunu bulamadık . Yalnız Manisanin işgalinde askerlerinin yaptığı tahribatı daha evvel mevubahsetmiştik.

Paşanın sadarete gelmek istediği hususundaki zanları ise gerek Nefinin, gerek Cevrinin kasidelerindeki bir iki beyit takviye eder gibi görünüyorsa bunlar nihayet şairlerin paşaya karşı bir nevi hulûskârlığı addedilebilir.

Daha evelde katiyetle beyan ettiğimiz veçhile İlyas paşa Anadolu davasının kahramanlarından, Osmanlı saltanatının, saray cebrutunun , dönmeler tahakkümünün kapı kulları zulmünün kurbanlarındandır. Bihakkın :

Safı rezminde Rüstem bir tehi terkeş sipahidir
Derü cudunda hatem ber gedayı bi serupadır .

Methine lâyik olan Balıkesirin bu namdar paşası, Anadolunun bu mert çocuğu da memleketin karanlık ufuklarında bir şehap gibi parlayıp sönerken saray tarihinin çarhı da her dişinde bir facianın hamulesile dönmekte düne kadar devam edegelmişti.

SON

Esat ÂDİL

İlyas Paşayı yazarken istifade ettiğim eserler :

Karesi meşahiri cilt 2 . Naima tarihi cilt 3 . Hammer tarihi cilt 8-9 . Tarihi Ebülfaruk cilt 5-6. Ravzatülebrar . Evliya çelebi seyyahatnamesi . tarihi Osmani encümeni mecmuaları. Sicilli Osmani. Nefi divanı . Kamusülalâm ve bazı parakende resalelerle Balıkesirli Rasih Ahmet beyin eseri olan Belugatülahbap .

E. A.

Bir günün son hatırası

Sonsuz lâcivert ufkun siyah kadifesinde ,
Enginlere haykıran ölü dalgadır ruhum ;
Halka, halka suların o iç çeken sesinde ,
Ucu sahilde sönen güneş, titreyen bir mum.

Yavaş, yavaş erirken parıltılar sularda
Sahillerde kayalar matem yaşları döker.
Gelin duvağı gibi dumanlı buğularda
Kaybolurken benliği penbe kızıllık çöker.

Süzülür karanlıklar, iner denize kadar
Bir gurbet hissi kalır kızıllaşan ovada.
Etraf kulak kesilir, dinlenir yer, sonra da
Uzatır ellerini korku ta bize kadar.

Edincik 6 - 5 - 933

H. Fehmi

Anadoluya

Bir destan yazdın ki.. Ne mutlu sana,
Her sahifesinde zaferler dolu..
Bu ne cidâl.. Yoksa susayan kana
Hep sanamı koştu ey Anadolu!..

Yıllarca neneler Arslan besledi
Gazaların sonu gelmesin diye ..
Çobanlar hudutda düşman sesledi,
Gönül bağlamişken "Kavala„ "Ney„ e..

Tarihe efsane gibi yazıldın,
Cihangirler senden sordular yolu.
Bir "Gazi„ diye ta arşa kazıldın,
Kaldır başını bak ey Anadolu!..

Alnımda parlayan tarihin nuru,
Senden aldım ben bu büyük gururu!..

E. A.

Dilin milliyette kıymeti ve dillerin millileştirilmesi.

Tarih ve ictimaiyat âlimlerinin hayattaki birçok vakalara bakarak çıkardıkları neticelerden, bir milleti birbirine sıkı bir surette bağlıyan sebepler arasında en duvvetlisi dil olduğu anlaşılıyor. Filhakika dil, bir milletin ruhî duyğularının ve içtimaî haraketlerinin daima izlerini taşıyan bir kalıp mesabesindedir. Dünden bugüne nakledilmiş ve bugünden yarına nakledilecek kiymetleri bildirmeğe en büyük vasıtadır. Denilebilir ki bir milletin iktisat, Siyaset, İlim, Âdet ve ahlâk sahalarında di bütünlüğü ancak öz dilini kurmak ve korumakla olur. Başka başka diller konuştukları halde siyaseten birleşik olan milletler varlıklarını devam ettirememişlerdir. Nitekim umumî harpte parçalanan bazı Avropa hükûmetleri ve bilhassa Osmanlı imparatorluğu buna iyi bir örnek teşkil eder.

Dil, yalnız içtimaî bünye üzerine tesir yapmakla kalmıyor; aynızamanda insanların yüz teşekküllerini deniştirebilecek bir müessir mahiyetinde de görünür; İngilterede doğan bir Alman çocuğunun yirmi yaşına geldiği vakıt vechen İngilizlere benzediğini yani İngiliz lisanının telâffuz tarzlarından dolayı yüzde muayyen şekiller aldığını söyliyen "Kornejo„ gibi müdekkikler az değildir. Vicdanları, zevkleri, maddî ve manevî duyguları, düşünceleri birleştirmeğe yardım eden en büyük kuvvetin dil olduğunu insanlar pek çok zaman önce anlamışlardı. Tarihin derinliğine göre, nisbeten yakın sayabileceğimiz üzere Romada yetişen (239 - 169) ennüs, (79-19) Virgilins, (106-63) Ciceron gibi alim ve şairler Yunanca kelimelerden uzaklaşmak ve şiir, nesir dilini düzeltmek için milâttan bir iki asır evvel lisana ait usuller dairesinde çalışmağa başlamışlardı.

Roma imparatorluğunun inkırazından sonra zaman zaman sarsıntılara, değişikliklere uğrıyan Romanca yani Lâtince, nihayet, Almanyanın büyük imparatorlarından olan ve annesi cihetinden İtalyan bulunan Hohenstaufen hanedanına mensup ikinci Firedikin edebiyatı sevmesi ve Palermo [1] da kurduğu sarayda şair ve edipleri başına toplaması sayesinde bir istikamet aldı; ayni zamanda Toskanada da dil uyanıklığı olmuştu. İkinci Frederikin ölümünden sonra Filoransaya geçen bu dil hareket ve inkişafı neticesinde bütün ilmî, edebî kelimeleri ihtiva eden buğünki İtalyanca vücude geldi.

Vaktile Romada başlayan bu ilk dil hareketi güya başka milletlere örnek olmuş gibi görünüyor... Esasen lisansız şuur olamiyacağını her tarihi kavm düşüniyordu. Hattâ İslâmlık ile milliyeti ırkının ruhunda kaynayan araplar bile kendi dillerinin sarfını, nahvini lügatlarını, edebiyatını ve onlara ait kaideleri, arap dilinden harsinden, ruhundan hiç birşey kaip etmeyerek tam hararetle tesbit ediyorlardı.

Bu uğurda çalışan "Halil bini Ahmet-Sibevye - Elasmaî - Elkisai - Ebuhilâlilaskerî„ gibi büyük arap alimler yüzlere baliğ olur. Şahsî teşebbüslerden mada Abbasi hükûmdarlarından Elmemun halifenin Beytülhükme namı altında vücuda getirdiği akedemide ecnebî diyarından celbedilen "Hüneyin bini İshak - Yuhanna bini Patrik - Kosta bini Loka - İshak bini Hüneyin„ ismindeki hiristiyan alimler, Yunancadan tercüme ettikleri eserlere mukabil arapca ilmî kelimeler, ıstılahlar düzdüler.

İlim ve fenlerin gitgide ilerlemesile daha ziyade maddileşen ve o nisbette milliyet duyğularını kuvvetlendiren Avropa

[1] Sicilyanın eski paytahtıdır.

ırkları içinde uzun müddet siyasî esaret altında bulundukları halde yine varlıklarını dilleri sayesinde kurtarmış olanlar vardır: Çehler, Lehler, Finler, Irlandalılar...

Çehler, on altıncı asırda millî edebiyatlarını yazmağa ve dillerini işlemeğe başladılar. On üçüncü on dördündü asırlarda yazdıkları dinî eserlerde bile ilk millî lisan hamlelerinin izleri görülüyordu. Her sahifesinde, Almanlara karşı gönüllerindeki kin ve garaz ateşini körükleyen " Dalımlı salnamesi „ vucuda getirilmişti. 1620 de Almanya imparatoru - Avusturya kıralı Ferdinanda mağlubiyetlerinden sonra birbuçuk asır, dillerini adeta büsbütün unutmak derecelerine geldikleri halde Dobrovski (1723 - 1828) , Yungman (1791 - 1861), (1793 - 1852) kollar gibi birçok milliyetperver müellif ve şairlerin büyük himmetleri neticesinde yine eski mevcudiyetlerini dirilttiler. Bugün Çehler, bilhassa kendi dillerinin millî hazinesini toplamak için eline asasını alarak tam kırk yıl köy, köy, şehir, şehir dolaşan (1592 - 1671) komeinüs ile iftihar ederler.

Lehliler, Rusların arasında iken rusca konuşan bir Lehli milletine ihanet etmiş sayılır, buyüzden halkın menfuru olurdu halâ aralarındaki zıddını birbirlerine karşı lâtin ve kiril harflerini kullanmakla gösterirler.

İrlândalılar son zamanlara kadar konuştukları İngilizceye mukabil (Sinfay) gibi şair ve alimleri sayesinde dillerini eski tarihi kelt lehcesinden istifade ederek yenileşmişler ve başlı başına bir millî edebiyat vücude getirmişlerdir.

Bunlardan başka Avrupada büyük devletlerin daha çok idari tazyikleri altında kalan, hattâ on dokuzuncu asra kadar millî duygusuz yaşayan Finileri görüyoruz. Hakikat böyle olmakla beraber on sekizinci asrın sonlarında yetişen prôfesör (Gabriel Forthan) ın genç gönüllerde yakdığı milliyet kıvılcımı yavaş yavaş ışık veriyor, fin harsına ait toplamalar yapılıyor.... (1809) da Ruslar Finlandyayi İsveçlilerden aldıktan sonra Finlere her hususda müsamahakâr davraniyorlar muhtelif tarihlerde Finice gazete çıkarılıyor "Fin edebiyatı cemiyeti„ kuruluyor..

(1802 - 1889) Lönnrot toplama şiirlerden, dünyaca şaheser tanılan (Kalevela) destanını neşretmiştir. Artık mazinin söz ve edebiyat kaynakları içinde ilmî ıstılahlar yaratma işine esaslı bir surette girişilmişti. Fakat (1850) de Rus hükûmeti tarafından ancak dinî kitaplar neşredilebileceğine dair şiddetli emir çıkıyorsa da Finlerde uyanan millî aşkı söndüremiyor; nihayet bu memnuiyet birkaç yıl devam edebiliyor... Tercüme olunan ve telif edilen birçok eserler sebebile Fenlândiyada (1872) den itibaren millî sahne hayatı başlamıştır. İşte, dört milyona yakın nüfusdan ibaret bulunan Finler, millî uğurdaki kuvvetli iman ve iradelerinin semeresi olarak bugün, Avrupanın şimalinde irfan ve terakkisile göz kamaştırıcı bir millet haline gelmiştir.

Şu izahattan anlaşılıyor ki Avrupada bütün büyük medenî devletler gibi küçük milletler de kendi tarihî varlıklarını meydana çıkarabilmek için evvelâ öz dillerini ecnebi kelimelerden temizlemek lüzumunu duymuşlar; halk dilinde vücude getirdikleri hayatı eserleri kolaylıkla halka okutmağa muvaffak olmuşlardır.

Son zamanlarda bizim de aziz gazimizin çok haklı ve şuurlu olarak yaptıkları dil inkılâbı yolundaki irşatları milletimize, pek yakında cihan medeniyet ve irfanı arasında kıymetli yer tutucak eserler kazandıracaktır.

Balıkesir — *GAZALİ*

UFAK TETKİK :

SPOR NEDİR?

— III —

Bu defa yalnız bir nokta etrafında kalmak istiyorum. Bu, "Antrenör„ dür.

Malumdur ki İdman cemiyeti ittifakı gençlerin daha iyi spor neticeleri almalarını te'min maksadile antrenörler getiriyor, onların hocalığı faideler te'min ediyor. Çünkü sporda teknik cihetinden de eyi değiliz.

Antrenörler nasıl koşmak , nasıl atlamak ve oynamak lâzım geldiğini ögretiyorlar.

Mamafih şimdiye kadar antrenörlerden hiç birinin beklenen muvaffakiyeti göstermedigi de açıktır. Eğer anların ellerine tesadüfen istidadı olan gençler düşmüş ise onlar oldukça fakat eksik olarak bir şeyler yaptılar.

Antrenörlar neden bize eyi atletler çıkaramadılar· Bunlar iktidarsızmı, yoksa gençlerimiz çok kabiliyetsizmi?

Ne o, nede bu. Başlangıç gelişi güzel neticede gelişi güzel. Hangi atlet veya sporcu hakiki ve fennî bir hazırlıktan sonra, iktidarını bilerek işe başlamıştır . ?

Sporcu gençlerimizde ilerisi için ümit etmeye yarar elimizdeki ölçülere gelince:

İriyarı, kuvvetli, çevik, dayanıklı, cesur, işlek vücütlu... Ve saire gibi indî kanaatlar işaret eden bir sürü dumanlı, açık olmayan kelimelerdir.

Gençler için müstait olduğunu işitmek pek tatlı oluyor. Birde antrenör var, hemen her sir ondadır zan edilir, demek yarın rekorlar kırılacak, şöhret kazanılacak.

Halbuki bu, hayaldir. Antrenör çalıştırarak ya yıpratma ve yahut ilerletmekle netlcelenen amelî işine devam eder. Günün birinde, hem de kısa bir zamanda isimlerin değiştiği, yeni birçok gençlerin hayali sükûta uğradıkları anlaşılır.

O halde sağlam ve muvaffak sporcular yetiştirmek için bir takım esrar mı varda habersiz kaldık?

Böyle birşey yok denebilir, amma her halde iyi neticeler alması için temelden yapılacak işlerde pek geriyiz . An - trenörle başlanan çalışma, icap eden çalışmanın tamamı değil son kısımdır. Ondan evvelki en mühim kısım, temel yoktur.

İdman cemiyetleri ittifakı ilk tahsili bitiren gençleri kabul eden bir darülfünun gibidir, bir sürü kalpleri, ciğerleri, bedeni kabiliyetleri belirsiz çocukla spor yapıyor. Bunlardan yapılan takımlarla millî müsabakalara giriyoruz, yeniliyoruz, yine yeniliyoruz.

Netice olarak derim ki bizim spor işlerimizi ileri götürmek için antrenör hiç kâfi değildir. Hatta onlar, işler böyle giderse daima mahcup kalacaklardır. Bunu onların anladıklarına emin olmak gerektir; hiç değilse bu, basit bir meslek meziyetidir.

İdman cemiyeti ittifakını sevk ve tenvir edecek kuvvetli bir fennî teşkilât yapılmalıdır. O teşkilâtın kontrol ve işaretleri ile ta başından başlıyacak çalışma kuvvetli neticeyi elbet getirecektir.

Ruhu ve gövdesi enerji cevherlerile dolu Türk genci o vakit malı olan zaferlere kavuşacaktır.

HAMIT

Hikâye

BABAN KİM??. ANAN KİM??.

Mebus Halit Beyefendiye:

" Şimdiki çocuklar bahtiyar doğrusu!. Bu vesait içinde okumak büyük bir saadettir. Nerede bizim zamanlarımız! Nerede bu zamanlar!!.. Biz vaktinden evel dünyaya gelmişiz. Anamız bizi erken doğurmuş. Asıl biz şimdi çocuk olacakmışız.

Şimdiki mekteplerde dayak yok.. Oyun çok, gezmek çok, eğlence çok... Mekteplerfena yokluklardan uzak, Eyi çokluklarla dolu... Bizim çocuk sabahleyin kalktığı gibi kahvealtısını bile yolda yiyerek soluğu mektepte alıyor.

Bunlar bizim zamanımıza yetişselerdi; mektebin ismini bile ağızlarına almazlardı.

Hiç unutmam!.. Bir gün hocamız bizi müzakereye çekti. Hepimizde yün minderlerimizde diz çökmüş, önümüzdeki rahleye gözlerimizi dikerek hocanın gözünden kaçınıyorduk. Hocanın arkasında büyük ve sağlam bir falaka asılı idi. Dersini bilmiyen talebelerinden elindeki deknekle hızını almazsa kalfayi çağırtırarak onları falakaya yatırtdırır: asabiyeti yatışıncıya kadarda falakaya yatanların tabanlarını şişirirdi.

O günde her gün gibi talebelerini ayağa kaldırarak ve karşısına kadarda çağırarak suallar soruyordu.

—" Ahmet ... Gel bakayım şuraya.. Senin baban kim bakayım!„

—" Kantarcı zade Mehmet efendi. „

—" Ya anan?..„

—"Anama Durmuşların Fadime derler..„

Hoca o iri ellerile Ahmedin bir sağına bir soluna şraaak, şraaak diye iki şamar indirdikten sonra:

—" Şöyle kenara dur bakayim „ diyerek Ahmedi kenara itti ve tekrar bize dönerek içimizden birisine işaret etti:

—" Sen gel bakayim Salih!.. Ha şöyle ta karşıma dikil...

[Salih hocanın karşısına dikildikten sonra] sen söyle baban kim?..

—" Babam yok hocafendi. Moskof muharebesinde şehit olmuş. Ben hiç yüzünü görmedim.

—" Ananın adı ne!! „

—" Anam candarma kumandanının yanında çalışıyor Ayişe derler.„

Hoca yine kıp kırmızı kesildi. Arkadaşımızın kulağından tutarak bir sağına bir soluna yine şıraaak, şıraaak diye iki tokat indirdi. Biz hepimiz büzülmüş; tir tir titreyorduk. Heman bütün sınıfı ayağa kaldırarak:

—" Anan kim? Baban kim?.. Diye sualler soruyor ve sonra da tokatlıyarak onları bir kenara diziyordu.

Sıra bana gelmişti. Beni de kaldırdı.

—" Senin babanın adı ne!!„ Dedi.

—" Dûyunu umumiye müfettişi Zeki bey„ dedim.

—" Ya ananın!„

—" Anamında adı Huriye hanımdır.„ dedim.

Hoca yine kızdı. Benim de suratıma iki tokat aşketti. Yüzümde şimşek çaktı zannettim. Bende ağlıyarak arkadaşlarımın yanına dikildim. Acaba yanlış bir şeymi söyledim diye kendi kendime düşünüyordum. Hoca hiddetinden mos mor kesilmişti. Latasını arkasına topladı. Koca koca ellerile işaretler ederek bize bangır, bangır bağırıyordu.

—" Ulan edepsizler!.. Utanmazlar.. Hayasızlar!.. Geçen aylarda ben hepinize anlatmadım miydi? Babanız kim derlerse: Adem Aleyhisselâm. Ananızın adı ne derlerse: Havva anamız diyeceksiniz diye!. Hala öğrenemediniz mi? Yazık sizin kalıbınıza be..

Haydi şimdi hep beraber söyleyin bakayim.

" Ananızın adı ne!„ biz hep beraber heceleri tane, tane bağırarak sallanıyorduk.

—" Hav... Va... A... Na... Mız...„

—" Babanız kim?!.

—" A... Dem... A... Ley... His... Se... Lâm... „

CELÂL SITKI

KaraGünler : 2

Sürüyü kurt Dalamış, Görünürde Çoban Yok !

Artık düşman kokusu burnumuza vurmağa başladı; Yunanlılar gerçekten İzmiri almış!...

Dağların batıdan yana kanatları hep kırık... Gök yüzünde, güneşin keskin gözünde bir kapanıklık var!

Kuşların bile uçuşmasında.. Ağaçlara öbekleşmesinde.. Yuvalarda tüneşmesinde.. Gök yüzünün bu başı boş, şakrak çocuklarının cıvıldaşmasında da bir şaşkınlık, bir acılık var, avcıların kıyıcı sıkılarından daralmışlar gibi...

İlk günlerde, doğrusu, Yunanlılar İzmire asker dökmüş dedikleri zaman gönüllere de bir yas çökmüştü: Minarenin birinden ansızın salâ verilirken ölüm yolculuğunun gelmezine doğru uzayıp giden bu ürümeden durup dururken nasıl birden üstümüze bir mahzunluk gelirse işte o kara haber de ilk duyuluşta muhite öyle işledi.

Ah İzmir, kara günlü İzmir!..

"Kordonboyu„ nu döven dalgaların oralara dökülmüş Türk kanlarının pıhtılaşmış izlerini yıkayamıyor mu?..

Dalğın avlanan gençliğin bacadan bacaya tüneyen baykuşlarla başa çıkamıyor mu?..

Zavallı İzmir, kara yaslı İzmir!..

Çimdik çimdik doğranıyor, lokma lokma çikneniyorsun.. Yalın kılıçlar altına yatmış koca gövdenle tepreşemedin bile!. Uyarmadı mı bekçini acı çığrışın?

— Zitoooo!..

Yaygaraları ile uğuldayan Türk kulaklarına şiş saplanırken Kordonboylarının kabarık göğsüne açılmış pencerelerden kına yerine kan yakan kadın parmakları tabancalar sıkmış :

— Tak, tak, tak!...

Bir genç Türk zabiti, boş bir tekerlek gibi sendeliyerek sürüdüğü adımlar üzerinde, sallanan gövdesinden kanlar fışkırarak kesik hırıltılarla taşlar üstüne yuvarlanıyor...

Bir yerli Türk, ensesine oturaklı bir yumruk yemiş gibi yüz üstü kapanarak beyninden sarı sular sıçrıyor...

Sevgili ölüsünün üzerine atılmış yolunan bir genç Türk kadını, böğüründen yediği süngü kakmasile kıvranırken anacığının alkanlarına bulaşmış ellerine geçirdiği taşı, Yunan izbandutlarına savuran bir Türk yavrusu da, kabuk gibi, rıhtımdan denizlere fırlatılıyor!..

Yırtıcılığın şiddetli sağnağı altında dumana boğulmuş gök yüzü gibi kararan alnına bu uğursuz kalemi hangi eller çaldı İzmir ?...

Yunanlılar sana asker dökeli, her dalğa elmas taşını dövüp sökeli, şen ufukların kararıp içine yas çökeli epey mi oldu acılı İzmir?...

Ey koca köhne sultan, başını o yaldızlı saraylardan uzat ta gönül gözile bir bak:

Öksüz ellerinin namuslu eteklerini parçalıyan kanlı dalğalar üstünde çalkanıp ateşler içinde yanan İzmirin can yongalarını kırıp geçiriyorlar..

Hırsından denizlere dalıp hızla göklere sarılan bu kızğın diller; başında bulunduğun bir kaç hortumun söndürdüğü "Fatih yangını„ değildir .

O yangınlarda kül olan pılı pırtıya karşı buralarda ne sevgili canlar yanıyor, ne kızıl kanlar fışkırıyor, ne kutlu ocaklar tutuşup yıkılıyor..

Kulak ver, çığırışına o milletin ki boynuna kement atılmış bir leş gibi ayaklarınla, oralara sokturduğun düşman ayaklarile çiynenen bağrı hun olmuş ... Bıçaklar altında can veriyor !..

Ah yanık İzmir , çatılarını sümürip çökerten alevlerin sıçrattığı kıvılcımlar , ciğerleri dağlarken ayrılacak canlarıda yakup uyandırmıyacak mı daha ?...

Zalimlerde kulaklar tıkanmış ... Ecnebilerde gözler yumulmuş ... Bitgin, ezgin, Türklerde de aman dilemiyen diller tutulmuş ...

Allahım , ne güne kaldı hışmın ?.. Hani büyüklüğün ?..

İzmir , Ah İzmir !..

***

Siyirten bir geminin saçttığı köpük yahut önü sıra dürdüğü su kırışıkları gibi Yunanlıların ilerlemesile birlikte gelen acı haberlerle ortalık çalkanıyor . Korkunç akibetler yaklaşmağa başladı .

Denizli Rumlarının ileri gelen tüccarlarından başlıca Türk düşmanı yirmi birlinin oğlu , İzmire sıvışırken haber bırakmış :

— Komiser Hamdiye söyleyin , dönüşumde elimle derisini yüzer , içine ot tıkarım !..

Demiş ...

Komiser Hamdidin suçu; uyanış ıştınını [1] tutan ellerden biri olması... Yoksa başka bir şey değil ...

Bereket ki işin iç yüzünü Denizli Rumları bilmiyor . Yoksa başta bizim alây kumandanı Hakkı bey olduğu halde mutasarrıf Faik beyi , kalem reisini, Belevli Yusuf beyi , Ali beyi [Necip Ali beyin babası] , Necip Ali beyi ... daha , hep bu ileri gelen "ele başlarını„ - duysalar - diri diri gömerler...

Çünkü ; artık, ne yapacağız , ne olacak ? diye konuşuluyor, İzmir kıyılarından kopup gelen ateş dalgasının nasıl söndürüleceği kaygısı güdülüyor. Geceli gündüzlü toplantılar.. Gizli buluşmalar - ortalığa ürküntü vermeden , sezdirmeden - olup gidiyor . . Artık , bu uyanış değil . bir uyandırıştır.

Dilini tutamıyan komiser Hamdi bile:

— Çete yapacağım ?.

Demekten kendini alamıyor. böylelikle kuru sıkı bile olsa yirmi birlinin oğlunu kendi üzerine ürütüyor .

Yerlilerden . köylülerden :

— Gahpe nallı cavura bak, bene ölü sandı ?!..

Diyenlerin pazar yerlerinde . . Kahvelerde .. Berberlerde haddi hesabı yok !..

İlkin bir sersemleme oldu; şunun gibi: Yolda umulmadık bir sırada beklenmedik bir felâket haberiyle karşılaşsak ne oluruz? İşte şimdi aklım yatmıya başladı. Şimdi hak veriyorum :

İzmire Yunanlilar çıkmış dediler , bu haber, ortalığa bir inme gibi indi . İlk hizda herkes dona kalmış olacak ki toparlanamadı. Bu sersemlik epiyce sürdü. Bu sürüş; bir çok başları yedi, bir çok ocakları söndürdü, bir çok yerleri çiğnetti .

İzmirin ilk işgali günü işinin başında, kendisine saldıran Yunan zabitine . . O vurguncular zebanisine tokat atmakla, ölüm pahasına, Türkün ilk hıncını çıkaran miralây Ali Fethi beyin dökülmüş mübarek kanları .. Kordon boyu şehitlerinin , mahalle arası kurbanlarının , zından yitiklerinin , bütün İzmirde ve tutulan yol boyunda boğazlanmış suçsuz Türkün akıtılan kanları, acı acı, tütmiye başladı.

Kan pelteleri karşısında ölüm kokusunu ala ala eşinip büğüren köpürmüş boğazlar gibi, halkın göğsünden derin iniltiler taşıyor.

Padişahın sesi, misafir ağırlar gibi Yunanlıların peşi sıra gelirken, bir gün, dahiliye nezaretinin tellere sarılmış gelepçeleri çenelerini sıkıp içimize zehirini akıtıyor. Bir gün, sadırazamın kâğıtlara takılmış yağlı ipleri esniye esniye sarkıyor. Bir gün , istanbuldakilerden yana ağız açmış gazetelerde kurulu salıncak ayakları dikilmiş, etrafa dehşet salıyor.

Doğru; başsız, kıçsızdık : İzmirde Kolordular esir düşmüş.. İstanbulda padişah ve adamları işgal kuvvetleri kumandanının elinde oyuncak , millet içine kurt girmiş bir sürü gibi , köşe bucak , çırpınıyor . Bizi ne soran var , ne arıyan !.. Çoban nerede?

Şu sırada ortalık bir karışsa o toz dumandan kimin fermanı okunabilir bilmem?...

Vakıa, hükûmet konağı yerinde, mahpuslar duruyor . Mahkemeler açık .. İş düzeninde. Pazarlar kuruluyor , alış veriş gidiş geliş oluyor . Eğirdirden , İzmirden yolcular eksik değil .

Tabii , görmüyordum , fakat mütasarrıfın İstanbulun şifre yağmurlarile ıslandığına da şüphe etmiyorum .

Allah korusun , daha bu tutumumuzla Yunanlılar bir bastırsa , korkarım ki , İzmirin acıkdaşı olacağız . Zira : meydanda koca Mendires vadisi gibi geniş bir yatak uzayup gidiyorda , içi bom boş !.. Anadolunun dumanlı dağlar ardında boşanacak görünmiyen rahmetlerinden mi sel bekleniyor bilmem ?...

Alay kumandanımız el altından çok oğraşıyor, çok didişiyordu. Kendine öz imanile yurdunu çok derinden sever. İleriyi gören gözlerindeki keskinlik , bizi, kendise pek sıkı bağlamıştı :

Daha İzmirin işgali filân yoktu .

Mütarekenin çöküntü günlerinde çökün olduğumuz bir sırada ...

Antalyadan Denizliye alayca gelmiştik. Aydındaki ikinci cebel taburumuzda bize taklaşmıştı. Kış üstüydü. Biz sahra taburu, bayram yerindeki hanlara yerleşmiştik: Alay ve tabur karargâhı maarif hanında.. Biz ikinci bölük dedeli handa ... Birinci bölük de kadınlar pazarındaki büyük handa .. Toplar, şehrin Tavas yolu ağzındaki pavyonlarda; yerimize on dakika sürer. Tabiî dagımığız .

Yağmurlu bir gündu. Gök yüzü boşanıyor.

Alay kumandanı bölük kumandanlarını çağırtmış .. Yanına koştuk; Şöyle bir oturttu bizi dizinin dibinede bir aralık gözleri dışarıya dalarken uzun uzun düşündü. Kemâlle ikimiz büyülenmiş gibiydik. Ağzına bakakalmışız :

— Ağalar, topçuluğumuz, Allah göstermesin, daha bize birkaç büyük harbe yeter ... Fakat bugün, şu saatte Rum mahallesinden, meselâ başka bir yerden, eşkıyadan filan bir silâh patlasa , allah bilir, tavuk gibi gık demeden bastırırlar bizi !...

Daha biz dinliyoruz .

dışarda yağmur, olanca kızgınlığıyle şarılıdyor. Sokaklarda ayak sesi yok . Arada bir bir çardak arabasının [1] ağır gövdesi taşlar üzerinde yuvarlanarak kırık âkisler uyandırıyor ... Sürücüsünün: " Dehhh! „ diyen gür , gergin sesi, hayat eseri gibi bir müddet sokakları dolduruyordu ..

Alây kumandanının sesinde , tavsamış bir harbın can bezginliğini ondurmak istiyen bir dokunaklık vardı .

Bulutlu gök yüzünün bir el gibi divarlarla kapanan görünmez ufuklarını bürümüş barut dumanlarından koku ala ala içini çektikten sonra :

— Çocuklar , ben şube reisine emir verdim. Depboydaki tüfenklerden efradınıza - hatta evdeki emirberlere bile - alacaksınız. Bundan sonra , sabahları tüfek talimi ... Akşamları topculuk !..

[1] Iştın lamba , çıra , kandil , Elektirik ve saire gibi ışık veren her şey ...

[1] Çardak arabası : Pazarla Delikli çınar ve mahalle arasında işliyen Denizliye mahsus atlı bir çeşit yaylı araba ...

Biz uyuyormışız meğer !. Yahut uyuşturulmuşuz !

Mütareke üzerine alıp yürüyen dedi kodular arasında :

Devlet kadrosunun kısılacağı, memurlar gibi ordunun da kırpılacağı , çoğumuzun silinip süpürüleceği gibi kestirişler karşısında artık herkes başını kayırma yoluna bakıyordu : Dişçi olmak .. Tıbiyeye devam etmek .. Hukuka girmek . . Ayak ticareti yahut Anadoluda bulunan bir çok boş yerleri açup işletmek . . Bir kaç kişi birleşüp beylik yerlerden çiftlik meydana getirmek yahut verilecek ikramiyelere kanarak bunlarla uyar bir iş tutmak . . Daha neler , neler .. İşte bunlar , hep el ayak boşandırıcı , sürüncemeli bir hayata karşı soğukluk veren , bunaltıcı tütsüler - di ki hangi ocaktan uyandığı aranmadan aylarca buğularını çekmiş durmuşuz !...

Bu sersemlik o tüsünün devlet koruyucularına verdiği bayğınlıktan mı ileri geliyordu ?...

Top çavuşlarının bellerindeki kıtipiyos tabancalardan başka , gerçek , elimizde silâh yok !.

Vakıa nice harp meydanlarına girip çıkmışız.. Nice siperlerde yatıp kalkmışız!.. Fakat önümüzde piyadeler.. Yanımızda , muhafız olarak gene onlar vardı . Bize rahatça uyku kestirtiyorlardı .

Şimdi bir şehirdeyiz ; beş on polisle yirmi otuz jandarmanın ve bir kaç bekçinin eline emanetiz !

Alay kumandanının tüfek talimi teklifi , ilkin , ağrımıza gitmedi değil . Her yenilik gibi , için için eskiye karşı ayrılma hasreti güdenlere vergi bir yüz burukluğu göstermiş olmalıyız ki alay kumandanı:

— Ağalar , benim için de bir tüfek ayrın . Kendim de gelip taliminiz arasında bulunacağım .

Demeğe mecbur kalmıştı .

Dün , alay kumandanı meramına erememişlere mahsus bir bozuluşla suratını asmış geldi .

Dert ortakları biz maiyyeti arkadaşlarını civciv gibi etrafına topladı :

— Burada bir elli yedinci topçu alayı var . Bir de elli yedinci piyade alayı . . . Ağalar ! . . Dedi , hele bir kıpırtı olsun . Yunanlıların yaklaşmasına rağmen, bakınız , yerli Rumlardan hiç baş kaldıran var mı ?... Tüfek taliminde bir az sıkıntı çektiniz amma , garnizonumuza da şimdi güven geldi .

Hey babacan hakkı ! . . . Tatlı dilinle, okaşar elinle nasılda gönül yapar, gönül çalarsın..

Gerçek , çoğu öz topçu olan efradımızın hepside tüfeklerini güvene güvene kullanabilir . O yandan içimiz rahat , ya, ortalığın gidişatı neye varacak? bilenimiz, kesdirenimiz yok !...

Yunanlılar , kağnı arabası tıkırında demiryolu boyunca bize doğru gelmekte...

Kimsede, daha, canlı bir tepreniş yok!.

*
* *

Kışlada nöbetçi olduğum bir geceydi. Geç vakta kadar konuştuğumuz bekâr zabit arkadaşlar, yanımdan ayrıldı.

Bölük arkadaşım Nazım efendide - bekâr olduğu için - bölük odasında yatıyordu . Bölük kumandanına yardım duyğusile :

— Yüzbaşım, yerinize devriyeye ben çıkıyorum dedi . Yanımdan çekildi, gitti.

Pavyonun bu zabitan bölmesinde, tek başıma, bunaldım. Kemal, daha şehirden gelmemişti. Merakını bastırmak için gam sağdıcından aldığı öğütle her gece kafa dumanlama tertibini yaptırır oldu. Çünkü zavallı, daha bugüne kadar, ne amucasından, nede nışanlısından, İzmirden hiçbir haber alamadı.

Odadan çıktım . Dar aradan , öteki odaların kapalı kapılarının önünden geçtim. Aranın şehire bakan kapısının ağzında dikildim , bakıyordum: Karanlık, koyu bir duman gibi gözlerime doluyor, yüreğimi boğuyordu. Şehirde, karanlığa karışmış gür ağaçların boğduğu ışıklardan bir damla bile sızmıyor . Issızlık , sessizlik enğininde karanlık dalgalarına gömülmüş buyan bir ildeyim. Ne köpek sesi var, ne kuş !..

Sular uyur , düşman uyumaz derler :

O sırada şu paynonun içinde . . Kemalin sağı gerimdeki şu kapalı odasında geçen bir macerayi andım !...

Hemen önümde duran meydanlıktaki taşlar arasında seken faytonun daha aksi sönmemiş tekerlek gürültüsünü işitir gibi kulak kabartıyordum :

İzmirin işgalinden , çok değil , ya üç, ya beş gün önceydi . Zetan biz bundan bir kaç gün evel haberliydik . Aydındaki İngiliz mümessili mülâzim bilmem kim gelecek diye alay kumandanı bize söylemişti; toplara bakacakmış: Yeni sistem mi, yoksa çaptan düşmüş , işe yaramaz bir halde mi? . . .

Ağız birliği cevap hazır:

— Balkan harbini görmüş , geçirmiş, eski toplar!.. Diyeceğiz ve katiyyen el sürdürmiyeceğiz .

Cebel topçu taburunun topları 7,7 santimetre çapında erhat topları idi . Almanların harbin sonuna doğru çikardıkları boydan . . .

Gerçek bir gün , ya on, yahut on iki mayıstı , mümessil Aydından trene binmiş, Deuizliye çıka gelmiş. Akşame doğruydu. Alay posta neferi odalarımıza geldi. Benimle Kemale :

— Alay kumandanı ikinizi topralara doğru gelsinler diye istiyor, efendim.

Dedi...

koridor kapısından biz çıkarken adımlarımızın - ikimizin de birden - direttiğini . ileri gitmediğini, samimiyetle söylüyorum ki hissettik: geriden bir el mi yapışmıştı , yoksa içimizden bir şeymi kopmuştu, neydi , bilemiyorum artık !..

Yakası açık.. Eli sopalı.. Uzun boylu, ince , salt bacak bir bilmem ne diyeyim?.

Arkasına bakmadan, düşünmeden, saymadan başını almış , toplara doğru, bastonunu sallıya sallıya gidiyor.

Boyunun uzunluğuna rağmen alây kumandanı arkasınan yetişemiyor .

Birde çelimsiz -artık Rum bozması mı, Yahudi mi , Ermeni dölü mu ne - uğursuz suratlı bir tercüman , İngiliz neferi kılığında ...

Cebel taburu kumandanı Lalif bey beraber ... Bizim tabur kumandanı merkez kumandanlığına baktığı için burada yok .

Alay kumandanı arkasına dönüp bize eletti . Biz uzaktan baka kaldık.

Top başı nöbetçisinin kurumlu İngliz zabitinin çalımını bozar gibi :

— Yasak !..

Diyişi yüreğimizi serinletti . Neredeyse nefer , Britanya adasını göğsünden itecekti. Alây kumandanı öne fırladı. Latif beyin Fransızca lakırdıları kulağımıza çalıyordu . Elile tekerleğin birinden tutup topu yerinde tartaklamasından anladık ki Latif bey :

" Artık bunlar bitmiş.. Laçka olmuş.„ diye İngilizi atlatmağa çalışıyor.

Ne çehreydi o çehreler yarabbi?.. Çocugunu iller döğerken gören bir babanın yürek kalkınlığından uçmuş betibenizi gibi yüzleri sapsarı ... İçerden sapır sapır titredikleri gerginliklerinden belli ...

Yiğit nefere baktım: Yenilme suçunu üstüne almıyan bir silkinişle öyle knrumlu dikilişi var ki alnını gökler öpüyor !..

Kahbe İngiliz ; ana toprağımda bile orduma karşı esir muamelesi yapmaktan utanmıyor ... Koca iki binbaşıyı , koca dağ gibi nöbetçiyi , milletin namus emaneti olan koca topları görmüyordu !..

Daha o günü , içinden ölü çıkmış gibi kışlayı sıcağı sıcağına bir matem kapladı. Cebel toplarının kamaları hemen sandıklanup mühürlenecek, doğruca İzmire gönderilecek diye şifre gelmiş !...

Tevekkeli , munafık herif , elini cebel taburunun gırtlagına sokup ciğerlerini sökmek için gelmiş !..

* * *

Alay kumandanı Mutasarrıftan emir almış: İngiliz mümessili " Kale Tavas „ a gidecekmiş. Orada Romalılardan kalma kaleye bakacakmış. Âsarıatikaye meraklıymış ... Kendisine, tercümanına zabit bineklerinden mükemmel atlar vermekliğimiz için alay kumandanı bizim tabura söyledi.

Esasen bütün eyi binekler Şamlı çiftliğinde çayırda idi. Buraya ikibuçuk saat çeker. Biz çayıra hayvan getirtmek için haber ilete duralım .

Binekler, İngilize erken gönderilecekti. Tebligat öyle ....

Ertesi sabah erkenden kışlada toplanmıştık. Alay nöbetçi bölük kumandanı cebel taburundan Pirizrinli Kâmildi . Biz gene Kemâlin odasında dergâhı kurduk. Muhabbet kaynatıyorduk . Çayırdan filân binek minek te geldiği yok . Bu gidişle geleceğe de benzemiyor .

Talime daha epey vardı .

Kemâlin odası Denizliye doğru bakıyordu:

Uzaktan bir fayton çıktı . Kışla tarafına saptı . Pavyonlara doğru geliyor .

Kâmil hırçın, kuru, sinirli bir arkadaş!..

— Ben vallahi karşılamam .. Karışmam !..

Demeğe başladı .

Kemâl hırsından kızarıyordu.

Öteki arkadaşlar, hep ayni tutumda..

Kimimiz başımızı öne iğdik, bir şeyler karalamağa başladık . Kimimiz yanı başımızdaki etajerden bir kitap kaptık, sayfelerine gözlerimizi diktik , kimimiz masaya başımızı dayadık , uyuklar vaziyeti aldık . Çit yok !...

Dışarıda , araba sesi durdu. Koridordan bir gölğe uzandı . Kapının ağzına yamanan tercümanın sesi kekeliyordu:

Atlar nerede? Buyururlar mümessil cenapları...

Karşılaşmış iki damar : Kopmaz Türk damarile gerğin İngiliz damarı !..

— Kim bakacak bizim iş ?..

Taşları çatlatacak kerteye varan kendimizden derin bir geçişimiz vardı ki...

Anlaşılmaz bir homurdanma arasında baş ucumuzdan ayak sesleri uzaklaşmıştı .

Arabacının şaklıyan kamçısı bizi dalgınlığımızdan uyandırdı.

Ortamızda bir gülüşme sağnağı aldırdı:

— Ulan kâmil, dumandır işin..Bir defa nöbetçi yüzbaşısısın. Koltuk altı bulunduğun pehlivanın karşısına dikilecektin .

— Haydi, Bakalım, yağla tabanları !. İstermisin, sizin top kamaları gibi yaka paça, hem fırka karargahına değil, bu sefer doğru İstanbula Arapyan hanına .. İngiliz karargâhına !..

Kâmil , sararmış:

— Anasını bellettirim vallahi , omuzuma tüfeği vurduğum gibi bölükten bir kaç atlı ile beraber ver elini , Madran dağları !..

Biz kendimizce bir iş yapmıştık . Ne olursa olsun , diyorduk . İl ile gelen düğün bizim için de bayram !...

Meğer ortalık , allak bullak olmuş ; Mutasarrıfa dayanan İngiliz mümessili Aydındaki Fırka kumandanlığınada şifre vermiş. Türk zabitleri el birliğile kendisine hakaret etmişmiş ...

Ayaklar altına alınan İngiliz haysiyetinin korunmasına yeltenmiş.

Fırkadan mutasarrıf vasıtasile şifreli emir alan alây kumandanı :

— Tarzıye verecekmişiniz çocuklar ! ifadesile çıka geldi . Gözlerinin içi gülüyordu anladık ki yaptığımız haraketten alây kumandanımızında gönlü şadolmuş ..

Bu işten tam bir iki gün sonra İzmire Yunanlıların çıktığı haberini aldık. Ovakit yaptığımız bu muamelenin tam tavında olduğuna kanaat getirdik . Herifi kolundan tutupta atmadığımıze yerindik .

Sütü bozuk, Denizlinin içerilerine kadar sokulupta kimbilir daha ne yapacaktı?

İbrahim Şevki

Fantazi:

Dünya !

Yarım saatlik bir devriâlem seyyahatine çıkıyorum . Beraber gelmek istiyen var mı ?

* * *

Uzak Şorkın üstündeyiz . Aşağıya bakın kari'lerim ; işte Japon mitralyozları önünde perişan bir koyun sürüsü gibi kaçışan çaresiz Çin askerleri! İşte(Şanghay)ın burnuna kadar sokulmuş dumanlı harp havası ; işte tebalarını himaye için dizim dizim bekleşen yabancı zırhlılar ; işte limana giren afyon yüklü şilep ; işte sokakta çubuk içen İngiliz silâhendaz neferi ; işte sarı denizin gurubu ; işte Çin !.

Japon gemilerini seçe biliyor mu sunuz? 1905 ten beri onların adedi iki misli ve tonası dört misli arttı. (Toğu), halâ çipil, sarı gözlerini Asya kıyılarından ayımıyor. (Mikado), Allâhın emirlerini yerine getirmek için işte nâ şurada, Mançoride, daha dün , bir kaç yüz bin Çinliyi kazığa vurdu . (Mikado) haklıdır kari'lerim , (Mikado) ya dokunmayınız , (Mikado) ... (Mikado) ...

İşte (Nipon) dan sonra Şimalden Cenuba sel gibi akan büyük Bahri muhit ! İşte Kalifornya , Japon mahallesi, saatte Sekiz milyar sekiz yüz milyon seksen sekiz bin dolâr alan (Greta) nın tahtı , (Clark Gable) nin hükûmet merkezi ; işte San Fransisko - Nivyok sürat katarı; işte kuleler memleketi ! Beyaz sarayın penceresinden bize bakan adamı görüyor. musunuz? İşte o Reisi Cümhur (Roozwelt) dir ve bu adamın şu anda karnı açtır . Evet evet , iyi biliyorum , şimdi saat kaç ? Tam (1) değil mi? İşte şimdi , şu dakikada bu büyük adamın karnı açtır. Neden dersenir, çünkü ınadamı iktısat olsun diye ona bir kediye bile yetmiyecek kadar az yemek veriyor. İşte onun yediği yemek listesi:

Çavdar çorbası
Lahnalı kereviz
Dondurma

Ne büyük millet değil mi? Bu ne baştan başlayıp sonunda bitme iktısat haraketidir, bu ne büyük ittihattır? Amerikanın serveti nereden doğdu, şimdi anlaşılıyorya? Artık duyduk duymadık dimeyin!. Geçiyoruz.

Kıbleden görültüler geliyor , değilmi ? Hımmm ... Şey canım, Bolivya ile paragovaylılar bir müddettir harp ediyorlar .. Şu mesele , hâli harp var aralarında demek isterim , geçenlerde Paragovaylılrın üç bin esrini , merkezi hükûmete nakl müşkülâtı yüzünden , Bolivyalılar temiz - liyivermişler... (Havas) ajansı bildiriyordu. Harp nizamlarına aykırıdır amma , olur böyle şeyler ... Fodbol maçı değilki (penaltı) verelim . . . İşte Atlas denizi ! Ne hikmettir, bu suları görünce biçare (Lindberğ) ı hatırlarım . O ne mazlum , o ne talisiz insanmış yarabbi ! (Kolonel Lindberğ), müreffahdir, mesuttur, bahtiyardır, zengindir , karnı toktur. Fakat ne çare ? Çocuk yapmak hakkından mahrumdur . İsterse yapsın , çocuk üç günlük oluncıya kadar evde misafirdir , dördüncü gün dağda , kurt yavrusu gibi yaşamağa başlıyacaktır . Çocuk yapmaktan bu şekilde memnu olan adamın mahvolmuş bir hadım ağasından farkını siz hesaplayın .

Büyük Britanya! Şu küçücük heybenin içinde de (Walera) diye sakallı bir bebek yaşar. İkide bir (istiklâl isterim istiklâl isterim) diye tutturur. İngiliz Kıralına selâm yollamaz, kazançları tahdit eder, (Yo-Yo) oyununu meneder. Fakat

(Ottowa) nın boyunduruğunu bir genç kız safdilliğile gerdanlık olarak hıfzetmektedir.

Palâ bıyıklı (Makdonold) ı tanıdınız mı? yarabbi, Romada ne idi o tayyareden iniş, ne idi o (Mussolini) nin ellerine sarılış; ne idi o beşaşet... Daha (Vaşington) dan da dün geldi. Ayağının tozile Fransız başvekiline telefon ediyor. Londra iktısat konferansına her milletin beşer yüz âza ile iştirakini temin edebilirse ve beşer yüz âzayı beşer yüz gün Londra piyasasında birer müstehlik fare gibi çalıştırabilirse dünya iktısadiyatı düzeliverecek düzeliverecek amma her millet ancak elli dane murahhas yollayormuş. Yalnız dünya işlerini eyi gören bir kaç millet ancak üç veya dört delke ile iktifa edecekmiş. Ne fena, ne fena.. Beynelmilel saadete bu ne alâkasızlık efendim. Londaada otel mi yok, lokanta mı yok? Ne diye gelmiyorlar? Ne diye beş on gün yiyip içip yan gelmiyorlar? Burası (Cenevre) den de fena bir yer mi?

(İberik) yarım adasına bakmayın, oraya bakmak yasaktır. (Primo) öldükten sonra orada her şey düzeldi. Ajanslar bile İspanyadan gönderecek bir haber bulamıyorlar. İspanya saadeti ebediye kavustu. Bereket ki (Milletler Cemiyeti) nden çekilmiş. Ha... O dumanlarmı? Ateş mi? Yok canım, şey... Kömür gözlü İspanyol kızları meşalelerin altında dons ediyorlar.. Başka bir şey değil.

İtalya! İşte burası İtalyadır. Burada nev icat bir hükûmet makinesi işler ve boru sesi, boyune ahkâm fışkırır. Elleri havada nutuk söyleyen zat bu makinenin başındadır. Makine ara sıra durmak ister, o bir parmak işaretile usta başılarından birine emreder, on damla benzin yerine dört varil benzin ve yirmi damla yağ yerine (88) vağon yağ devirirler.. Makine gürül gürül ayaklanır.. Benzin bitinciye kadar boldur ve yağ tükeninceye kadar (mevcut) dur. Hem ne hacet? Fransanın Fası, Arnavutluğun kralı, Bingazinin arabı ve Antalyanın rüyası durup dururken korku yakışır mı?

Dümeni biraz şimale kıralım: İşte Alpların karlı başı, işte solda (Ren) nehri; işte kırık bacaklı (Hitler) istavrozi!. (Papen) le (Goeting) Romadan döndü döneli bu topraklarda başka bir hava çalınmağa başladı. Dinleyin: Yahudilerin (Ağlama taşı) burada değildir, o Kudüsdedir. İşte (Hitler) otomobilinden iniyor. Beş milyon insan yirmi dört saattir onu bekliyordu. Eller havaya kalktı; gürleyenler var! Versay, versay!... Ordu, Silâh, harp isteriz!... Bu hava (Emden) zırhlısının zafer şarkısına biraz benzer. Hele sonu, hele son nağmesi tıpkı o şarkının sonu gibi!..

İşte (küçük itilâf) kahramanları!. (Benes) bağırıyor: Küçük devletleri ezdirmiyeceğiz, Yaşasın Fransa! Kara, pos bıyıklı (Pilsodeski) de yanında, sesi çıkmıyor.. Sesi gürdür ama şarkı söylemek sevdasında değil henüz. (Romanya) ya bir ikinci seyahat yapacak, Yoğuslavyayı dolaşacak, sonra o da şarkısını söyleyecek.

*
* *

İşte mavi renkli Karadeniz! İşte kırmızı Türk bayrağı!...

Kari'lerim, susalım! Burası başka bir âlemdir . Seslere kulak veriniz! Hiç işittiniz mi bu şarkıyı! Sulh şarkısını çağrıyorlar .. Dinleyelim ...

. . . . . .

Ne tatlı hava bu! Ne uzak Şarkın mitralyozu , ne Bolivyanın kan kokan narası , ne demir ve tüfenk fabrikatorunun kahramanlık marşı bu havayı sustura bilir. İşte bir örümcek usluluğile Anadolunun kara bağrında yürüyen çelik ray; İşte Ankara kalesinin aydınlık bürcü; işte buğday tarlalarının sarı ışığı ; İşte çankayanın Van gölünde ışıldayan, Meriçte kıpırdayan, Sakaryada harelenen projöktörü ! . . .

İnelim aşağıya.. İşte ayaklarımız yere deydi: Şu kara toprağa oturalım; Derinden gelen gürültüye kulak verelim... Eskişehirde kurulan şeker fabrikasından demir sesleri geliyor.. Samsundan kalkan lokomatifin tekerleklerinde (Buğday şarkısı) çalınıyor.. Siloların temelleri atılıyor, Kayseride dinamolar gümbürdüyor...

*
* *

Dünyanın bağrına kulaklarınızı dayayın, dinleyin: (Krişna - Morti) mırıldanıyor :

— Je suis la vie ! . . .

Şinasi İlhan

DİL ANKETİ KARSILIKLARI

Efsane = Masal, düzme, uydurma
Ehemmiyet = Değer, aldırış
Ehil = Yaraşma, er [bu işin eri]
Elbet = İster istemez
Elim = Acı
Emanet = Ismarlama, bırakma uruncak [divan]
Emare = Belirti , oran
Emel = Dilek, istek
Emin = Güvenilir
Emniyet = Güven
Fark = Ayırt, seçim, benzememek, başkalık
Farz = Sayma, tutma
Fesahat = Tetkiksizlik, düzgünlük
Fasıla = Ara, bölme
Fatanet = Zeyreklik, anlayış
Faza = Boşluk
Fazla = Aşırı, çok, artan
Felâket = Yıkım, acı
Ferağet = Vazgeçme, el çekme, boşlama
Fert = Bir, kişi, tek
Fesat = Bozukluk, ara bozma
Fesih = Bozma
Habit = (Hapt) susturma, altetme;
Hacım = (Hacm) çap , irilik , büyüklük;
Hail = Engel , korkuluk ;
Haiz = Taşıyan , kazanan, alan;
Hamî = Koruyan, kayıran;
Hapis = (Haps) tıkma , kapama , alıkoyma;
Harç = Elden çıkarma;
Hasar = Bozukluk, bozulma, kırılıp dökülme ;
Haslet = Eyi huy;
Hasım = Yağı, düşman ;
Hasta = Sayrı, sayru;
Hazan = Yaprak dökümü (Güz) ;
Hazine = (Hazne) kaynak, gömüç, gömü;
Havi = Kaplayan , içine alan , kavrayan .
İcabet = Uymak (ozu);
İhtifal = Yug , alay [cenaze alayı]
İhtikâr = Madrabazlık ;
İhtimal = Belki, umulur ; olabilir;
İhtisas = Duyma, duyuş ;
İhtiva = Kavrama, içine alma;
İhtiyaç = Yoksulluk, eksiklik;
İhtiyat = Yedek ;
İspat = İnandırmak , sağlamlaştırma ;
İtham = Üstüne atma, suçlama ;
İttihaz = Alınma, edinme .
Kahır = Batırma, ezme, içini yeme; üzüntü,
Kail = Diyen söyleyen, kanan;
Karar = Bağlama, durma ; son söz
Karz = Borç, ödünç;
Kast = Bilerek, dileyerek, kıyma;
Kasvet = Boğuntu, sıkıntı;
Kubbe = Öbek, tumba, tümsek ;
Kudret = Güç ;
Kutsiyet = Ululuk, yükseklik;

Kurban = Adak ;
Kura = İbicek, okatma.
Mebhut = Şaşa kalma, şaşırma, alık, dona kalma ;
Meblâğ = Para, akçe ;
Meselâ = Söz gelişi , söz gelimi benzeri, şunun gibi ;
Metbu = Uyulan ;
Metin = Öz , iç;
Misal = Örnek, benzer ;
Mübrem = Kaçınılmaz, zorlu;
Mücadele = Çarpışma , atışma , didişme, tutuşma, uğraşma ;
Müphem = Belirsiz, kapalı;
Müsmir = Verimli ;
Mütecasir = Yeltenen .
Nağme = Ezgi , ırlama ; yır divan
Naış (Naş) = ölü ; kıbırcak [divan]
Nasip = Pay, oluş. (Divanı Lügatüttürk); ülü [Ferhenği Sadi]
Nefaset = Güzellik ;
Nefer = Baş ;
Nifak = Fit , fitlemek ;
Nimet = Vergi, eyilik, yiyigi ;
Nisap = Sınır ;
Nisbet = İlişik , bağlanış , ölçüm , göre, tersine ;
Nizam = Türe, düzen, dizi;
Nüsha = Parça, yazı örneği, tane;
Nutuk = Dil, söz, lâkırdı.
Rahat = Eğrek ; dinlenme
Rica = Yalvarma, umunuç;
Risale = Bitik ;
Rüşvet = Kirtik, vurunç , yiyim;
Rivayet = Söyleniş, ötküng;
Riza = İstek ; tebelek [divan]
Ruh = Can , tin (divanı Lügatüttürk) ;
Ruhanî = Can, cana yakın ;
Ruhsat = Salmak ;
Rükün = Direk, dikme ;
Rüşt = Ergenlik, erişme, irgin;
Rürbe = Sıra, basamak .
Sademe = Sarsıntı, çarpma ;
Saik = Sürüyen, götüren, yollayan;
Samiin = Dinleyiciler ;
Sebep = Niçin, ötürü;
Secde = Kapanma, yere kapanma, dize gelme ;
Seher = Tan ;
Serap = Yalğın , ılğın ; ılkın
Sicil = Kütük ;
Sihir = Büyü ;
Siper = Korunak ;
Sır = Giz ;
Sitayiş = Öğme, öğünç ;
Sitem = Çıkışma ;
Sütun = Direk.
Şafak = Tan atması . alaca karanlık ;
Şeffaf = Parlak duru ;
Şefkat = Derin sevgi ;
Şiddet = Sertlik, hız, peklik ;
Şifa = Unma, sağlık, arılma ;
Şifahi = Ağızdan ;
Şua = Işık, ışın ;
Şube = Kol, dal, bölük, (dalbudak);
Şule = Yalım, ışık, yalaz, alev;
Şuur = Anlayış, kavrayış, us ;
Şüphe = Işkil ;
Tebcil = Yüceltme, ağırlama ;
Tebeyyün = Anlaşılma, açığa vurma ;
Tebliğ = Bildirme, götürme, iriştirme , ulaştırma ;
Tebşir = Muştulamak ;
Tecavüz = Aşma, ileri geçme, üstüne atılma ;
Tecerrüt = Soyunma, soyulma, ayrılma , boşalma ;
Tecessüs = Çaşıtlamak , kollamak ;
Tecrübe = Sınama , deneme ;
Tevil = Sözü çevirme, söz kaçamağı ;
Teyit = Sağlamlaştırma ;
Ticaret = Alış veriş , kazanma , kazanç .
Zabıt — (Zapt) tutma, tutuş;

Zâf = Arıklık, güçsüzlük, davranamamazlık;
Zafer = Kazanma, yenme, üstün gelme, dileğe kavuşma;
Zam = Artırma, katma;
Zarafet = İncelik, güzellik, erdemlik;
Zarar = Eksiklik, ütüklük, yıkım;
Zaruret = Darlık, sıkıntı, yoksulluk, kendini alamamak;
Zem = Kınamak, çekiştirme, kovlamak; (öküm)
Zeyil = Ek, etek;
Zihni = An , (anlamaktan) anlayış, kavrayış;
Zillet = Alçaklık, aşağılık;
Zimmet = Borç, ilişikli.
Ahmak = Hevike, bön, hödük;
Aile = Çoluk çocuk, ocak;
Akibet = Son;
Âlim = Bilgin, bilgiç;
Ar = Utanç utanma;
Ârız = Gelme;
Arıza = Bozukluk, çıkıntı, iniş, yokuş;
Ariza = Ötük, yazı;
Arz = (Etmek) — Bildirmek;
Asıl = (Asl) Kök, temel;
Azap = Acı, sıkıntı, üzgünlük;
Azil (Azl) = Çıkarma, işten çıkarma ;
Azim(Azm) = Koyulmak, tasım;
Aziz = Ulu, sevgili, saygılı.
Bahane = Kaçmak ;
Bigâne = Yat, yabancı ;
Bihude = Boşuna ;
Encümen = Kol , (kurultay kolu) , (dernek kolu) ;
Endam = Boy, pos, biçim;
Endişe = Tasa , düşünce ;
Esir = (Esaretten) - Tutsak;
Esmer = Kara, karamsı, konur;
Eşya = Pılı pırtı ;
Evham = Kuruntu, korkma .
Cerbeze = Beceriklilik , tecavür , (tecavür gibi adam)
Cesaret = Yüreklilik , yiyitlik ;
Cev = Boşluk ;
Cevap = Karşılık, (eyitmek) cevap vermek ;
Cezim = Kesme, kestirmek, kestirip atmak ;
Cihet = Yön, yan, yaka ;
Cins = Soy , çeşit , türlü ;
Cinsiyet = Soy sop ;
Cirim = (Cirm) gövde ;
Cisim = (Cism) gövde ;
Cüret = Atılganlık , davranma , yiyitlik ;
Cürüm = Suç ;
Cüzü = (Cüz) parça.
Delâlet = Azma, sapkınlık;
Desise = Oyun etme, dolap, aldangıç (Tef divanda) al, alın, ırıp
Deva = Em, ot, [divan]
Devam = Sürek, kesilmeme, bir düziye Kıv (Divan), uğur
Dikkat = Özen, özenme, ince düşünme
Dirayet = Beceriklilik bilgi, okuş, (Divan);
Dua = Dilek, yalvarma, yakarma yakarış
Duçar = Çatma, ulaşma, tutulma;
Duhuliye = Ayak bastı, toprak bastı, girmelik, girimlik;
Dünya = Ajun (Divan)
Dost = Arkadaş, sevgili, eş, oynaş
Duşman = Yağı.
Feyiz = Verim , bolluk , olğun , yükselme ;
Fiat = Değer ;
Fidye = Baç ; cereme;
Fihrist = İçindeki ;
Fikir = (Fikr) düşünce ;
Filen = İşlen , işle , yaparak ;
Filî = İşle ;
Firaset = Uyanıklık , kurnazlık , kavrayış ;

Fırka = Dernek birlik , bölük , bölüntü ;
Fırsat = Punt , tav , sıra , (tam sırasını buldu) kollama;
Fitne = Karıştırma , karışıklık ;
Fuzulî = Boşuna, değersiz, gerekmez .
Hat = Sınır ;
Helecan = Çarpıntı, titreme , yürek kalkması ;
Halef = Art , arka, yerine gelen;
Hareket = Kımıldayış , gidiş , canlılık, kıpırtı , teprenme;
Hasım = Yağı, yav, kuma, (rakip yerinde kullanıldığı zaman;
Hazakat = Anlayışlılık ;
Hesap = Sayı sayma , sayma ;
Hiddet = Böbürlenme, kızma, öfke;
Hilâf = Aykırı , yalan;
Hirfet = Zanaat , işçilik ;
His = Duygu , duyuş ;
Hitap = Karşı söylemek ;
Hitam = Son bitim ;
Hitabet = Söyleyiş, eyi söyleyiş ;
Hizmet = İş güç, yararlık , yaranma , iş .
İhtar = Andırmak, demek;
İhtilâf = Anlaşamamazlık, uzlaşamamazlık
İhtilâs = Çalma, aşırma
İhtira = Yaratma, bulma
İhtisar = Kısaltma, kısa kesme
İhtisas = Usta (İşinde ustalık) yordam
İhtiyar = Koca, farınuş seçim, dilek
İrade = Dilek, dileme, istek, isteme buyuruk, buyurultu;
İrca = Döndürme, (geri) çevirme
İrsî = Babadan kalma, babadan geçme
İrşat = Yol, gösertme, öğüt verme
Karine = Yakın, oran, ip ucu;
Kasaba = Kent
Kast = Bilerek, taşıma , kurma, kıymak
Kasvet = Sıkıntı, boğuntu
Kaza = Görünür görünmez, yapma
Kefalet = Öne durma;
Kerre = Kez;
Kesafet = Gürlük, çokluk koyuluk; yoğunluk
Keşif = (Keşf) oran (divan)
Keşmekeş = Karışık;
Kibar = Erdemli, büyük
Kibir = Kurum, büyüklenme
Kısım = (lısm) Türkçe kısmaktandır
Kısmet = Pay
Mahdut = Çevirik, dar, az;
Mhfil = Toplantı yeri
Mahrem = Gizli;
Mahrum = Eli boş, yok;
Mahsul = Gelir, çıkıt, ekim, verim, çıkış;
Mahzur = Sakınacak;
Mecal = Güç;
Meccanen = Parasız, caba;
Meclis = Kurultay, toplantı;
Mecmua = Demet, top;
Mihnet = Sıkıntı
Mihver = Dingil, mil.
Nakil = (Nakl)t aşınma, taşımak.-göç , ötgünç ağızdan duyma dile çevirme;
Nakit = (Nakt) para, akça, ağı, akı;
Nakış = (Nakş) işleme, işlenti;
Nefret = Tiksinmek, şoğumak;
Nevheves = Yeni istekli, gel geç:
Nevi = Çeşit, türlü, boy boy;
Nezaret = Bakma , görüş , işba - şılık;
Niyet = Kurmak , içinden ge - çirmek;
Noktainazar = Görüş, bakım;
Nükte = Dokundurma, ince söz.
Nüfuz = İşleme , geçme, sözü geçme

* *

SON SÖZ [*]

— *Lermontof'tan* —

Artık önünde iğilemem. Bundan sonra ne senin selâmın, ne de sitemin gönlüme hakimdir. Bil ki, bu andan itibaren birbirimize tamamile yabancıyız.

Galiba unuttun . Sen de bilirsin ki, ben, hürriyetimi dalâlete , hiçbir veçhile feda etmem . Bu , böyle olduğu halde, gene de senelerimi senin o tebessümünle gözlerine feda ettim. Çünkü genç günlerimin ümitlerimi ençok sende buluyordum.

Seni daha fazla sevebilmek için bütün dünyadan nefret etmiştim. Ayaklarına akan o anları belki ilhamdan alıyordum. Bak , onları şimdi ne hâle koydum?

Belki semavî bir fikirle ruhun kudretine kanaat edecektim. Belki de dünyaya icazkâr bir hediye verebilecektim, ve bu, bana ölmemezliği bahşedecekti. Niçin onu taçlandıracağını öyle şefekle vadettin de sonunda olduğun gibi önceden olmadın?..

Ben ki ölümle istıraba hazırdım. Ve ben ki - ey akılsız - senin o taze elini bir defa daha fazla sıkabilmek için bütün dünyaya harp ilân etmiştir... O hain dönekliğini bilmiyerek sana gönül vermiştim. Böyle bir gönlün kadrini sen bilmiyor mu idin, sanki? Şüphesiz ki biliyordun; fakat yalnız ben, seni tanıyamamıştım.

Ben mağrurum. Affet; başkasını sev ve aşkını başkalarında ara! Nekadar dünya güzeli olursa olsun ben kimsenin esiri olamam. Belki de cenup semasının altındaki yabancı dağlara gideceğim.. Unutmak hususunda birbirimizi gayet eyi tanıyoruz, zannederim.

Bundan sozra ben de sevineceğim ve eza ve cefa içinde herkesi tel'in edeceğim. Herkesle beraber güleceğim, fakat kimse ile beraber ağlamak istemem. Seni sevdiğim gibi bir daha sevmemek için, bende vicdansızca aldatmağa başlıyacağım. Zira bir melek bana döneklik ettikten sonra, artık kadınlara inanılır mı?

A. GAFFAR

— *Merejkovski, den* —

Reddettiğin halde, gene de içim seninle dolu , benzim sapsarı ve dilim tutulmuş olarak, tekrar geleceğimi ve ayaklarının altında hıçkırabilmek için bir dilenci gibi yalvaracağımı mı zannediyordun?

Ne boş hulya!

Hiçtemi işitmedin: herkes senin gibi işsiz güçsüz, kayğudan azade yaşamıyor; ötede mücadele, fikir ve namusla çalışma var; ve sen, o güzelliğinle bunların yanında bir hiçsin?

Bak, beni büyük ve parlak bir âlem çağırıyor: benim ölmez bir tabiatım, gençliğim mağrur hürriyetim, Rafael'im, Dante'm Şekispir'im var!

Belki yorulacağımı, yahut ayaklarıma kapanıp ümitsiz ümitsiz ağlıyacağımı zannediyorsun? Hayır, senin önünde gözyaşı dökmek benim için ayıptır. Ben nasıl seni çabuk unutuyorsam sen de beni öylece unut!

Ey akılsız güzel yavru, emin ol ki, sen benim hiddetime bile lâyık değilsin. Fakat benimle aşk oyunu oynadığın ve sonra hepsini bir anda kırdığın zaman, ayaklarının altında nasıl bir kuvvet olduğunu anlıyabilseydin hicaptan yüzün parça parça olurdu; ve kendi ellerinle mahvettiği o mel,un aşk ile hulyaya, şimdi, ye'sin dilsizliği içinde akan sıcak gözyaşlarile ben değil, sen ağlardın!..

A. Gaffar

[*] Asılları manzumdur.

Halkevimizin Aylık Çalışma Bülteni

23 Nisan Millî hakimiyet :

Halkevi Türk milletinin millî şuura erme ve kendine gelme gibi bu yüksek vè eşsiz günü icap ettiği gibi kutluladı . Yedi yüzden fazla vatandaşla salon biran derin bir sessizliğe vardı. Başta Halkevi reisi, idareheyeti ve bütün komiteler sahnede göründü. Esat Âdil bey halki elbirliğile kurtuluş marşını söylemeğe çağırdı. Yedi yüzü geçen bir kitle ayağa kalkarak bir tek kalp gibi çarparak hep birlikte marşı terennüm etti . Perde kapandı; açıldı; Esat Âdil bey tekrar kürsüye gelerek millî hakimiyetin mâna ve şumulünü izah etti. Millî şuura erme ve kendine gelmenin millî hayatımızda ve tarihimizdek ehemmiyetini tahlil etti.

Temsil şubesini teşkil eden zevat birarada

Esat Âdil beyden sonra Lise tarih muallimi Kâmil bey Mondros mütarekesinden millî hakimiyetin ilânına kadar olan tarihî safhaları anlattı.

Encümen âzasından Feyzi bey Gazi Hazretlerinin nutkundan bu çok şerefli güne ait sahifeleri okudu. Halk derin bir saygı içinde bunları dinledi ve alkışladı. Sonra şiirler okundu ve merasim sona erdi.

Erğani hattı istikrazına dair konferans.

Milletin kendi siyasî ve İktisadî şuurunu bizzat kullandığına bir hüccet teşkil eden Ergani hattı istikrazı hakkında Fırka Vilâyet İdare Heyeti azasından Avukat Rifat bey Halkevi salonunda çok kalabalık bir dinleyici gitlesi karşısında verdiği konfransla şimendifer seyasetimizi ; bu hususta dünün ve bu günün farklarını anlattıktan sonra Erganı hattının inşasının ve dahilî istikrazın vatandaşa temin ettiği fayda ve kârı ; diğer taraftan kuvvetli devlet ve şuurlu millet vakıasını tahlil etti.

23 Nisan çocuk haftası:

Himayei etfal cemiyetinin ve ilk mekteplerin tertip ettikleri bütün müsamereler ve tezahürler Halkevinin çatısı altında gece Halkevinde verilen beş müsamerede hemen dört bine yakın vatandaş hazır bulundu.

30 Nisan çocuk balosu:

Halkevi salonu o gece Türk yavrularının masum neşelerile doldu taştı. Muhtelif eğlenceler tertip edildi. Gürbüz çocuk ve güzel çocuk müsabakaları yapıldı.

5 Mayıs Ovaköyü gezinilsi :

Köycüler şubemizin tertip ettiği " köy bayramı „ beş mayısta ova köyünde yapıldı . Bu bayram on dört köy ile şehirlilerden mürekkep büyük bir galabalık iştirak etti . Ova köyünün üç tarafı çayla çevrilmiş olan sahasında o gün üç binden fazla köylü ve şehirli baharı bütün bir iştiyak içinde kutlulayordu . bir gün evel her türlü tertibat alınmış, satıcılar, kahveci

ler, çadırlar kurmuşlar; her taraf bayrakla bezenmişti. Bayrama Kolordu kumandanı, vali, Fırka reisimiz ve teşkilâtımız da iştirak etmişti. Halkevinin temin ettiği otobüslerle gezinti gayet ucuza mal edilmişti .

Orada sabah altıdan , gece ona kadar kalındı, eğlenildi. Milli köy oyunları oynandı. Cirit ve Cop gibi millî sporlar yapıldı. Köylü ve şehirli gençler arasında muhtelif koşular tertip edildi . Köyler arasında halat çekildi. Geç vakta kadar pehlivanlar güreşti . Hatırası ve duyulan zevkı hâlâ anılan "Halkevi köy bayramı„ köylü ve şehirli arasında hakikı ve samimi bir anlaşma vücude getirmiş ; herkes eğlenmiş ve memnun kalmıştı.

Köy gezintilerinden her şubenin istifade etmesi ve kendi yolunda bir vazife görmesi esas olduğundan Ovaköy bayramı münasebetile :

Ova köyü bayramından bir intiba [Pehlivanlar güreşirken]

Spor şubesi müsteit köy gençlerini tanıdı ve seçti. Cirit, cop ve güreş gibi mahallî ve millî sporları yakından tetkik etti.

Güzel sanatlar şubesi ova köyü ve civarı türküleri ve oyunları hakkında notlar aldı.

Dil, edebiyat, tarih şubesi tarih kolu o civarda " Künbet dede „ denilen mezarı tetkik ederek bunun hakkındaki rivayetleri zapt ve bunun Zanos paşanın karısı veya kerimesi Fatma sultana ait olduğu ihtimalini tespit ve o civarda eskiden mevcut olan ve hacıların ilk toplantısına mahal veren ve bu itibarla hacı köyü denilen köy mevkiini ve asarını tetkik ve bu yolda fotoğrafiler aldı.

Sonra ovaköyü içinde Ayvaz dede denilen yatıra ait efsaneleri zaptetti ve köyün sıhhî ve coğrafi vaziyeti üzerinde ayrıca köycüler şubesi meşğul olmaktadır.

✻ Güzel sanatlar şubesi iki toplantı yapmış, sanat üzerinde mübahaseler yapılmıştır .

✻ Sanatkâr Raşit Riza bey şerefine bir çay verilerek tiyatro ve sanat üzerinde konuşulmuştur.

✻ Bu ayi çinde halkevinde idare heyeti ve komiteler kırk dokuz toplantı yaparak muhtelif kararlar vermiştir .

✻ İçtimaî yardım şubesi bir ay içinde 56 talebe muayene etmiştir .

✻ Şehirdeki işsiz mıktarını tesbit ve bunlara iş bulma yolunda çalışmasına başlamıştır.

✻ Memleket hastanesinde boş yatak olmadığı zamanlar açıkta kalan hastaların şimdilik belediye tarafından barındırılması hususu temin edilmiştir .

✻ Şehir dahilinde hakikî fakirleri ve yoksulları tespit zımnında bütün mahalle ihtiyar heyetlerine listeler dağılmış ve bunlara icabında yardım tertibatı alınmıştır.

Kütüphane ve Neşriyat:

Her şube için birer göltür kütüphanesi vücvda getirmek üzere şubelerin ilmî çalışma yolunda kitap ihtiyaçları tesbit edilmiştir .

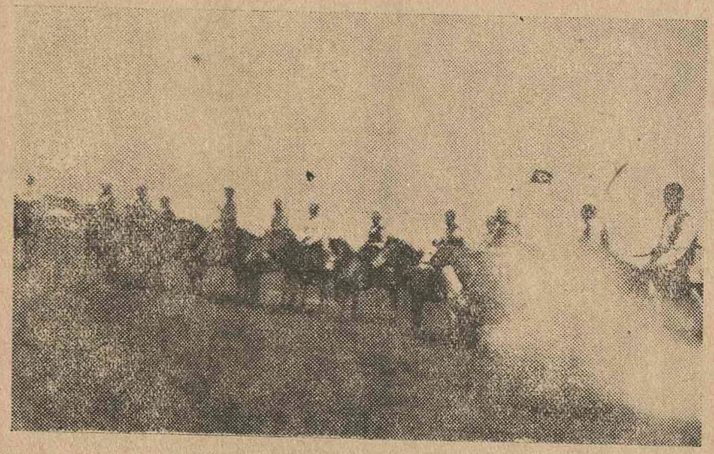
✻ Bir ay zarfında kütüphanenin kitap adedi altıyüz yirmiden bin doksan üçe iblâğa muvaffak olunmuş bu meyanda üçyüz doksan kitap teberrüü kabul edil - miştir .

Dil, Edebiyat, Tarih:

Şubenin bütün kolları tam bir çalışma içindedir. Bu ay bu kollar yirmi iki defa toplanmıştır .

✻ Dil anket heyeti her hafta iki defa toplanarak dağıttığı anketlere gelen cevapları eleyüp merkeze göndermektedir.

✻ Tarih kolu Balıkesir tarihi ve Balıkesir mücadele tarihi üzerinde muhtelif toplantılar yaparak çalışma proğramını hazırlamış ve iş bölümü yapmıştır.

Ova köyü bayramından [Cirit oyunu]

✻ Köycüler ve Müzeler şubesi ile iş birliği yaparak Ova köyü, Koca afşar, ve Pamukçu köyü mıntakalarında şubesine ait tetkikler yapmıştır .

✻ Edebiyat kolu vücude getirdiği iş proğramının ilk eseri olarak "Türk Dili„ gazetesinde bir " Gençlik „ sahifesi açtırmıştır. Bu sahife edebiyat kolunun yardımile haftada şimdilik iki defa bütün müstait kalemlerin yazılarına açık tutulmaktadır .

Güzel sanatlar : Tezyini resim ve kadın işleri atelyesi haziran iptidasında açılacak olan halkevi sanat serğisi için hazırlanmaktadır. Bu dershanemizin talebe adedi bu ay içinde on sekiz olmuştur.

Kurslar şubesi : İngilizce, Fransızca kurslar devam etmekte ve matlup randıman alınmaktadır . Kurslara mukayyet talebenin adedi 128, devamlı talebe ise altmış ikidir .

Müzeler şubesi : Bu şubemiz tarih kolu ile ekseriya birlikte çalışmaktadır . Memleket dahilinde çıkan maden ve ziraî mahsulât nümuneleri ile ; elde edilen asarı atika kolloksiyonları vücude getirmiş , memleket kadîm tarihi üzerinde araştırmalara başlamıştır. 14 mayısta Koca avşar mıntakasına gidilerek orada mevcut olduğu tahmin edilen tarihî âsar hakkında tetkikat yapmış ve Âvdan çeşmesi mecrası üzerinde bulunan Yunanca bir kitabeyi muhafaza ettirmiştir.

Şube, çalışma programının tahakkuku yolunda ilmî esaslara istinaden yörümektedir.

✻✻

Maarif Vekâletinin yüksek yardımı

Maarif Vekâleti "Kaynağı„ n bütün Türkiye kütüphanelerinde okunması yolunda yüz otuz iki abuna kaydetmiştir. Vekâletin bu yüksek teveccühünün minnettariyiz.

Kitap teberruu

Halkevi kütüphanesine daimî encümen âzasından Feyzi bey 200, belediye baytarı merhum Muharrem bey veresesi 100, İstanbul Kanaat kütüphanesi 4, diş doktoru Asaf bey 40; Halil İbrahim bey 11 kitap teberru etmişlerdir. Bu arkadaşlarımıza kütüphane ve neşriyat şubemizin candan teşekkürlerini sunarız.

Ankara Arkeoloji Müzesi Kütüphanesi
ANKARA

Her ayın
19 zunda çıkar.

15

KURUŞ

10 PARA POSTALARI